

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Vyšný Čaj

Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec

Rozširovať a naplňovať vnútorný potenciál územia obce, založený na dobudovaní dopravnej a technickej infraštruktúry, podporovať miestne hospodárstvo a zaviesť moderné a inovatívne prvky v rámci obce.

Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých

Podporiť skvalitnenie občianskej, športovej a kultúrnej vybavenosti obce.

Zvýšiť atraktivnosť obce a zlepšiť kvalitu života pre jej obyvateľov a návštevníkov.

Prioritná oblasť 3: Eko obec

Zabezpečiť kvalitné životné prostredie pre obyvateľov obce a návštevníkov.

Podporiť nástroje smerujúce k ochrane životného prostredia.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE VYŠNÝ ČAJ

„Novovytvorený“

Plánovacie obdobie	2021 - 2027
Schvaľovací orgán	Obecné zastupiteľstvo obce Vyšný Čaj
Identifikácia územnej samosprávy, pre ktoré sa dokument spracováva	Obec Vyšný Čaj
Dátum schvaľovania	10/2021
Členovia riadiaceho výboru participatívnej tvorby PHRSR	Zadávatel' tvorby stratégie: Vincent Borovský, starosta obce Gestor tvorby stratégie: Vincent Borovský, starosta obce Koordinátor tvorby stratégie: Ing. Veronika Janičová, externý projektový manažér
Gestor tvorby PHRSR a jeho kontaktné údaje	Vincent Borovský, vysny.caj@post.sk
Koordinátor tvorby PHRSR a jeho kontaktné údaje	Ing. Veronika Janičová, veronikajanicova1@gmail.com
Tím pre koordináciu participatívnej tvorby PHRSR	Poslanci obecného zastupiteľstva: Štefan Jakči Michal Konč Anton Žingor Daniel Okoš Katarína Molnár
Adresa zverejnenia PHRSR na napr. webovom sídle zadávateľa tvorby stratégie	www.vysnycaj.sk

1. Základné východiská procesu tvorby a obsahu

1.1. Inštitucionálne východiská (legislatíva, kompetencie, partneri a inštitucionalizované štruktúry partnerstiev)

1.1.1. Legislatíva upravujúca tvorbu a implementáciu PHRSR	Zákon č. 539/2008 Z. z o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov, Metodika a inštitucionálny rámec tvorby verejných stratégií schváleného uznesením vlády SR č. 197/2017 z 26. apríla 2017.
--	---

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

1.1.2. Rozhodovacie kompetencie v oblasti tvorby a implementácie PHRSR		PHRSR bude schvaľovaný Obecným zastupiteľstvom obce Vyšný Čaj.
1.1.3. Partneri	Dotknutá verejnosť	Verejnosť, ktorá má aktívny záujem o tvorbu PHRSR. <ul style="list-style-type: none"> - fyzické a právnické osoby dotknuté procesom tvorby a implementácie PHRSR, konkrétne: - fyzické osoby staršie ako 18 rokov, - právnické osoby, - občianske iniciatívy tvorené fyzickými osobami staršími ako 18 rokov, ktoré podpisujú spoločné stanovisko k návrhu strategického dokumentu.
	Hlavní aktéri rozvoja	Všetci obyvatelia obce, ktorí majú záujem o účasť na procese rozhodovania, tvorby PHRSR a jeho implementácii: <ul style="list-style-type: none"> - obyvatelia obce, - fyzické a právnické osoby so sídlom v obci Vyšný Čaj.
	Hlavní sociálno-ekonomickí partneri	Všetci obyvatelia obce, ktorí majú záujem o účasť na procese rozhodovania, tvorby PHRSR a jeho implementácii: <ul style="list-style-type: none"> - obyvatelia obce, - fyzické a právnické osoby, vrátane podnikateľských subjektov, miestnych občianskych združení.
1.2. Obsahové východiská		
1.2.1. Zdôvodnenie potreby spracovania PHRSR		Obec Vyšný Čaj identifikovala nasledovné okruhy problémov a impulzov pre spracovanie aktualizácie resp. nového PHRSR: <ul style="list-style-type: none"> - skvalitnenie a zefektívnenie zavedeného systému strategického riadenia rozvoja obce, s cieľom priblížiť sa k občanovi (vypočítať jeho potreby vedúce ku kvalitnejšiemu životu v obci), pretože obec Vyšný Čaj má mimoriadny záujem o zavedenie riadenia, ktoré je bližšie občanom, - politický dôvod – záujem zlepšiť kvalitu života občanov a podmienky pre ekonomické aktivity v obci, - legislatívny dôvod – povinnosť vyplývajúca zo zákona a ďalších právnych noriem, - vplyv zmeny vonkajších podmienok rozvoja napr. nová Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Partnerská dohoda s Európskou úniou pre nové programové obdobie, ako aj medzinárodné dohody ako napríklad Agenda 2030,

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027

	<p>akčné plány iniciované subjektmi územnej spolupráce a zároveň schvaľované uznesením vlády SR alebo príslušnými orgánmi územných samospráv),</p> <ul style="list-style-type: none"> - zistenie, že existujúce PHRSR, už neriešia aktuálne výzvy a problémy, - splnenie podmienok pre prístup k finančným zdrojom, prípadne iným rozvoj podporujúcim zdrojom, - možnosť nového prístupu k riešeniu problémov obce - tzv. smart prístup.
1.2.2. Definícia územia pre spracovanie PHRSR a územnej štruktúry stratégie PHRSR	<p>Územie obce Vyšný Čaj – ako samostatný územný a správny celok, kde jej základnou úlohou, a to nielen pre potreby tohto PHRSR, bude starostlivosť a všestranný rozvoj o územie a o potreby jej obyvateľov.</p>
1.2.3. Relevantné vstupy z nadradených programových a strategických dokumentov	<p>V rámci primárnej analýzy obce Vyšný Čaj prebehne pre účely spracovania PHRSR aj zhodnotenie relevantnosti existujúcich nadradených a súvisiacich strategických dokumentov, zhodnotenie doteraz zrealizovaných stratégií, politik a koncepcií implementovaných na všetkých úrovniach, vrátane definovania príležitosti a konkurenčných potenciálov a limitov územnej samosprávy obce v kontexte jej okolia.</p> <p>PHRSR obce Vyšný Čaj bude nadväzovať najmä na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integrovanú územnú stratégiu (IUS) samosprávneho kraja, pod ktorú obec spadá - Národnú stratégiu regionálneho rozvoja SR - Koncepciu územného rozvoja Slovenska - Partnerskú dohodu medzi EÚ a SR na roky 2021 – 2027 - Agendu 2030
1.2.4. Informácia o procese participatívnej tvorby PHRSR	<p>Etapa 1.– Identifikácia potreby a impulzov vypracovania PHRSR a rozhodnutie o začatí prípravných prác Obdobie: 02/2021</p> <p>Popis etapy: Cieľom tejto fázy je predovšetkým zistiť, či je potrebné spracovať PHRSR a na akej hierarchickej úrovni, alebo postačí pripraviť iba jeho aktualizáciu. Obsahom fázy je vykonanie predbežných analýz, ktoré jednoznačnejšie</p>

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

vymedzujú výzvy, problémy, či impulzy, zmapujú ich obsah a rozsah a overia, nakoľko je možné danú výzvu alebo problém riešiť v rámci už jestvujúceho PHRSR, prípadne je potrebné PHRSR aktualizovať alebo spracovať nový PHRSR.

Výstupom prvej fázy je vytvorenie zadania, aktivácia či vytvorenie kapacít, a plán postupu tvorby PHRSR resp. jeho aktualizácie.

Etapa 2. – Prípravné práce, spracovanie a schválenie vstupnej správy vrátane predbežnej vízie

Obdobie: 02/2021

Popis etapy: Cieľom Fázy 2 je vypracovanie podkladov a následné ich spracovanie do materiálu zámeru spracovania PHRSR, ktorá slúži na zabezpečenie kompetentného schvaľovania potreby vypracovania nového PHRSR tak, aby prebehol efektívne a bol zárukou kvalitného spracovania strategického dokumentu a vytvoril predpoklady pre úspešnú implementáciu. Po schválení zámeru spracovania PHRSR zo strany Zadávateľa a za zabezpečeného finančného krytia v rozpočte sa bude môcť pristupovať ku tvorbe nového PHRSR.

Konkrétne kroky etapy:

Krok 2.1. Personálne zabezpečenie – zostavenie prípravného tímu.

Krok 2.2. Organizácia prípravných prác.

Krok 2.3. Detailnejšia analýza potreby a impulzov na spracovanie, resp. aktualizáciu PHRSR.

Krok 2.4. Analýza možností reakcie na potrebu a impulzy pre spracovanie PHRSR, resp. jeho aktualizáciu, návrh rozhodnutia o postupe, charaktere a obsahovom zameraní.

Krok 2.5. Návrh cieľového zamerania/predbežnej vízie PHRSR (resp. jeho aktualizácie).

Krok 2.6. Predbežná identifikácia kľúčových partnerov a ich postavenia pre proces participácie pri spracovaní a implementácii PHRSR a ich polohy v participatívnom procese tvorby a implementácie PHRSR.

Krok 2.7. Návrh koordinačnej štruktúry procesu tvorby PHRSR.

Krok 2.8. Návrh postupu a harmonogramu participatívnej

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

tvorby a schvaľovania PHRSR.

Krok 2.9. Odhad potreby zdrojov (ľudských, finančných, dátových, iných) pre tvorbu PHRSR, resp. jeho aktualizáciu a návrh rozpočtu.

Krok 2.10. Vytvorenie Plánu riadenia rizík tvorby stratégie.

Etapa 3. – Inventarizačná, analytická a prognostická fáza spracovania PHRSR

Obdobie: 03/2021

Popis etapy: Inventarizačná, analytická a prognostická fáza je prvou časťou tvorby samotného PHRSR nadväzujúc na výstupy prípravných prác v 4 polohách:

- definície kľúčového zamerania/vízie a hlavného cieľa,
- definície kľúčových výziev, problémov, impulzov a možných riešení,
- súboru identifikovaných zdrojov zozbieraných, zhodnotených a sprístupnených informácií,
- definície postupu spracovania a identifikácie partnerov pre tvorbu a implementáciu stratégie.

Cieľom aktivity je: doplniť znalostnú bázu tak, aby boli identifikované nielen výzvy, problémy a impulzy doterajšieho, ale aj očakávaného vývoja relevantného pre obec, ale predovšetkým identifikované všetky vnútorné (prírodné, sociálne, ekonomické, technické, procesné) potenciály a zdroje budúceho vývoja.

Etapa 4. – Stanovenie vízie, strategického smerovania, priorít a strategických cieľov PHRSR

Obdobie: 06/2021

Popis etapy: Obsahom tejto fázy tvorby stratégie je spresnenie vízie a hlavného cieľa a určenie priorít a strategických cieľov PHRSR opierajúc sa o výstupy prípravnej, inventarizačnej, analytickej a prognostickej fázy. S ohľadom na možnosť čerpania zdrojov zo štátneho rozpočtu a štrukturálnych fondov EÚ je nutné, aby boli priority a strategické ciele PHRSR obce Vyšný Čaj priamo naviazané na priority a ciele Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, priority a ciele definované v Partnerskej dohode medzi EÚ a SR a ďalších programových dokumentoch

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

pre čerpanie EŠIF na obdobie 2021-2027.

Kroky tejto fázy sa dajú rozdeliť na dve časti.

V prvej časti (kroky 4.1. a 4.2. Metodiky tvorby PHRSR) ide o overenie, modifikáciu resp. doplnenie vízie, hlavného cieľa, definovanie priorít a strategických cieľov.

V druhej časti (kroky 4.3. až 4.5. Metodiky tvorby PHRSR) sa definuje stratégia pre dosiahnutie vízie a hlavného cieľa, priority a strategické ciele PHRSR, ktoré tvoria jadro PHRSR.

Etapa 5. – Návrh vlastnej stratégie – strategického prístupu, postupu a nástrojov na dosiahnutie vízie a cieľov

Obdobie: 07/2021

Popis etapy: V tejto fáze sa identifikuje strategický prístup, postup a nástroje (opatrenia, aktivity, programy a projekty) akými sa v časovej následnosti a priestorovej súvislosti realizujú jednotlivé kroky stratégie. Cieľom tejto fázy je navrhnúť vlastnú stratégiu, ktorou dosiahne naplnenie celého systému počínajúc víziou až po systém cieľov PHRSR.

Etapa 6. – Nastavenie implementácie, financovania, monitorovania a vyhodnocovania PHRSR

Obdobie: 09/2021

Popis etapy: Cieľom tejto fázy je vypracovať podrobný plán implementácie stratégie obsiahnutej v PHRSR. Podrobný plán implementácie stratégie je integrálnou súčasťou PHRSR a definuje predovšetkým:

- časový harmonogram implementácie stratégie a v jeho rámci konkrétne úlohy pre implementáciu navrhovaných nástrojov vrátane subjektov zodpovedných za ich splnenie a určenie výstupov realizácie týchto úloh, ktorý je reprezentovaný akčným plánom implementácie;
- implementačnú štruktúru vrátane systému riadenia implementácie PHRSR, v ktorej musí byť predovšetkým presne definovaná úloha jednotlivých subjektov zapojených do realizácie PHRSR, pravidlá a procesy riadenia implementácie stratégie a plán riadenia rizík;
- systém monitorovania a transparentného hodnotenia a napĺňania cieľov stratégie, ktoré zapracovávajú;

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

- plán využitia zdrojov vrátane zostavenia finančného plánu implementácie stratégie (krok 6.8. Metodiky).

Etapa 7. – Prerokovanie a schvaľovanie návrhu PHRSR

Obdobie: 10/2021

Popis etapy: Integrovanou súčasťou fázy schvaľovania je široko koncipovaný proces prerokovania tohto dokumentu s partnermi, dotknutou verejnosťou a dotknutými orgánmi a následného zapracovania ich námetov a pripomienok z participatívneho procesu v prvej časti tejto fázy.

Výstupom tohto participatívneho procesu môže byť úprava návrhu materiálu PHRSR tak, aby bola bližšie k očakávaniam jednotlivých partnerov a verejnosti.

Návrh PHRSR upravený na základe výstupov procesu prerokovania je predložený gestorom na schválenie v príslušnom orgáne územnej samosprávy obce Vyšný Čaj.

2. Analytické východiská

2.1. Zhodnotenie implementácie doterajších stratégií

Jedným zo strategických dokumentov obce bol Program rozvoja obce **Vyšný Čaj** na roky 2016 - 2020, ktorý bol schválený v roku 2016. Na základe výstupov z vtedajších analýz a na základe prieskumu verejnej mienky, ktorý bol realizovaný dotazníkovým zisťovaním ako i osobným zisťovaním boli v obci Vyšný Čaj identifikované priority v niekoľkých oblastiach.

HOSPODÁRSKA OBLASŤ	Technická infraštruktúra
	Dopravná infraštruktúra
	Cestovný ruch
	Partnerská spolupráca s inými subjektmi
SOCIÁLNA OBLASŤ	Rozvoj bývania
	Sociálna infraštruktúra
	Školstvo, kultúra a šport
	Obecné (verejné) priestory a služby
ENVIRONMENTÁLNA OBLASŤ	Ochrana ŽP a majetku obyvateľov obce
	Protipovodňové opatrenia

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

V rámci týchto priorít boli naplánované a následne zrealizované projekty, ktorých prehľad uvádza tabuľka nižšie. Služi zároveň ako projektová základňa obce Vyšný Čaj, na ktorej je možné budovať a plynulo nadviazať nové projektové zámery a vízie v horizonte 2021 – 2027.

Č.	Názov projektu	Priorita	Termín realizácie	Výška NFP / Zdroj
1	Rekonštrukcia Hasičskej zbrojnice	Sociálna oblasť	do 31.12.2022	29 885,68 € / Ministerstvo vnútra SR
2	Rekonštrukcia Domu smútku	Sociálna oblasť	do 31.12.2022	64 211,51 € / Pôdohospodárska platobná agentúra
3	Zveľadenie verejného priestranstva	Sociálna oblasť	30.11.2019	4 827,75 € / Ministerstvo životného prostredia SR
4	Rekonštrukcia miestnych komunikácií	Hospodárska oblasť	30.10.2020	14 000,00 € / Ministerstvo financií SR
5	Dokončenie protipovodňového rigolu	Environmentálne oblasť	30.9.2020	29 864,49 € / Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu

Tabuľka: prehľad projektov zrealizovaných v rámci PHRSR 2016 – 2020

Od roku 2016, kedy bol spracovaný, schválený a prijatý predchádzajúci Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce prešla obec viacerými pozitívnymi zmenami a realizovala viaceré rozvojové projekty, ktoré skvalitnili život obyvateľov aj návštevníkov obce, regiónu a jeho okolia. Obec sa zapojila do prípravy a následnej realizácie viacerých investičných projektov. Obec úspešne využila aj nenávratné finančné prostriedky a ďalšiu grantovú pomoc v prospech vlastného rozvoja a mohla tak realizovať prioritné investičné aktivity, na ktoré by veľmi ťažko vedela vyčleniť finančné prostriedky z vlastných zdrojov. Zrealizované projekty mali pozitívny dopad na zlepšenie kvality života v obci. Za obdobie 2016 – 2020 bolo zrealizovaných 5 projektov.

2.2. Identifikácia vnútorných potenciálov, výziev, limitov a problémov

Výzvy a potenciály	Socioekonomické	
		<ul style="list-style-type: none"> - vyváženosť štruktúry obyvateľstva z hľadiska produktivity, aktivity a pohlavia, - vzdelaný a kvalifikovaný ľudský potenciál, - existencia podnikateľských subjektov pôsobiacich v obci v oblasti obchodu, stavebníctva, priemyslu, - dobré podmienky pre rozvoj služieb, - dobré podmienky pre rozvoj cestovného ruchu, - dobré podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, - vytváranie podmienok pre rozvoj podnikania, - existujúca územno-plánovacia dokumentácia.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

	Územno-technické	<ul style="list-style-type: none"> - atraktívne prírodné prostredie, - blízkosť rekreačnej oblasti, ako možného základu pre rozvoj turizmu, - objekty vhodné pre podnikanie v agroturistike, - kultúrno-historické pamiatky, - aktívny prístup miestnej samosprávy k rozvoju cestovného ruchu.
	Prírodno-environmentálne	<ul style="list-style-type: none"> - vhodné prírodné a podnebné podmienky, - doriešený odvoz a skládky tuhého komunálneho odpadu, - vypracovaný program odpadového hospodárstva, - realizácia separovaného zberu odpadu, - zlepšenie kvality ovzdušia v obci vybudovaním plynofikácie.
	Kultúrne	<ul style="list-style-type: none"> - využívanie prírody v okolí na zimné a letné športové aktivity, - veľké množstvo kultúrnych podujatí, - každoročné tradičné kultúrno-spoločenské podujatia, - možnosť športovania na futbalovom ihrisku, - existencia kultúrnej pamiatky.
	Inštitucionálno-organizačné	<ul style="list-style-type: none"> - stretnutia občanov s predstaviteľmi samosprávy, - ochota obyvateľov spolupodieľať sa na rozvoji obce.
Problémy a limity	Socioekonomické	<ul style="list-style-type: none"> - nezamestnanosť obyvateľov obcí v produktívnom veku, - nezamestnanosť absolventov škôl, - absencia výrobných podnikov v obci, - absencia základných a doplnkových služieb, - absencia vzdelávacích inštitúcií, - stagnácia rozvoja malého a stredného podnikania, - slabý rozvoj remeselnej výroby, - nízka kúpyschopnosť obyvateľstva vyplývajúca z nezamestnanosti v regióne, - slabá informovanosť o možnostiach podnikania a samozamestnania zo strany štátu.
	Územno-technické	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatočná infraštruktúra, - nedostatok finančných prostriedkov z rozpočtu obce na rekonštrukciu miestnych komunikácií, - nevybudované parkovacie plochy v obci, - nedostatočná infraštruktúra pre rôzne športové a voľnočasové aktivity.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

	Prírodno- environmentálne	<ul style="list-style-type: none"> - nezáujem mladých o poľnohospodárstvo, - nedostatočné využívanie daností pre rozvoj turizmu a agroturizmu, - malý rozvoj aktivít pre rekreačné účely, - zlý stav poľných a lesných ciest, - nevyužitý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, - nedostatočná propagácia cestovného ruchu v regióne.
	Kultúrne	<ul style="list-style-type: none"> - slabá tradícia folklóru, - nedostatočný záujem občanov o obnovenie tradícií v obci, - obyvatelia sú prevažne konzumenti a nie tvorcovia kultúrnych akcií v obci.
	Inštitucionálno- organizačné	<ul style="list-style-type: none"> - zlý technický stav obecných budov (obecný úrad, dom smútku), - nedobudovaná obecná kanalizácia, - nedostatok prípadne nedostupnosť finančných zdrojov.

2.3. Kľúčové trendy vývoja, ak by sa stratégia PHRSR neimplementovala

Nulový variant

Za predpokladu, že nebudú realizované žiadne opatrenia navrhovanej stratégie PHRSR, tzv. nulový variant, je možné predpokladať nasledovný lokálny dopad na zraniteľnosť obce:

Z pohľadu ekonomického a podnikateľského prostredia v obci

- odchod mladých ľudí do zahraničia,
- znížená atraktivita územia obce/regiónu pre investorov,
- nemožnosť získať externé zdroje pre obec na podporu rozvoja,
- silná konkurencia na trhu,
- neukončené budovanie technickej infraštruktúry v obciach.

Z pohľadu poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

- zmena klimatických podmienok,
- nevyužitie pôdneho a lesného fondu obce,
- neatraktivnosť práce a podnikania v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve,
- devastácia životného prostredia,
- prírodné kalamity.

Z pohľadu technickej a dopravnej infraštruktúry

- navýšenie počtu investičných akcií v obciach a ich finančná náročnosť,
- stagnácia vybudovania vodovodu a kanalizácie pre ich finančnú náročnosť,
- nemožnosť získať externé zdroje na dobudovanie technickej infraštruktúry.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Z pohľadu životného prostredia

- ohrozenie zdrojov pitnej vody v obci nadmerným používaním umelých hnojív a pesticídov,
- nemožnosť získať externé zdroje pre tvorbu a údržbu životného prostredia,
- prírodné katastrofy (záplavy).

Z pohľadu kultúry, školstva a športu

- hrozba papučovej kultúry obyvateľstva,
- dôsledkom zlej sociálnej situácie rodín je kultúra na poslednom mieste v rodinnom rozpočte,
- slabý sponzoring športu a kultúry zo strany súkromného sektora,
- bezcieľne trávenie voľného času mladými ľuďmi v obci,
- zanedbaním pozornosti v oblasti tradícií a remesiel obce stratia svoju osobitosť.

Z pohľadu občianskej vybavenosti

- vlastníci pozemkov nebudú súhlasiť s odpredaním pozemkov pre nové individuálne bytové výstavby podľa územného plánu obcí,
- nedostatok finančných prostriedkov na výkon samosprávy a zlepšenie občianskej vybavenosti obce,
- nedostatku finančných prostriedkov na plánované rozvojové aktivity obce.

Z pohľadu cestovného ruchu

- nepochopenie turistického potenciálu obce - nevyužitie daností pre rozvoj cestovného ruchu,
- izolovanosť – nezapojenie sa do združení v regióne, ktoré pomáhajú rozvoju cestovného ruchu,
- neprispôsobenie kvality a množstva poskytovaných služieb v súlade s požiadavkami návštevníkov obce,
- nedosiahnuteľná konkurencia v oblasti cestovného ruchu.

Dopady vyššie uvedených bodov bez aktívneho prístupu obce je možné zovšeobecniť nasledovne:

- Zníženie počtu pracovných príležitostí v obci
- Migrácia prevažne mladého obyvateľstva a z toho vyplývajúce:
  - Starnutie obyvateľstva
- Nespokojnosť obyvateľov s kvalitou infraštruktúry a občianskej vybavenosti
- Vyčerpanie financovania rozvojových aktivít z vlastných zdrojov
- Strata záujmu obyvateľov participovať na veciach verejných

2.4. Identifikácia výziev, limitov a problémov z vonkajšieho prostredia

Nasledujúca tabuľka ilustruje potenciály, výzvy, limity a problémy vyplývajúce z vývoja vo vonkajšom prostredí obce Vyšný Čaj.

Výzvy a potenciály z vonkajšieho prostredia:	Limity a problémy z vonkajšieho prostredia:
--	---

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Potenciál získať nenávratný finančný príspevok z EÚ zdrojov pre krytie investičných zámerov v obci	Malý záujem investorov o menšie obce.
V rámci Mikroregiónu existuje možnosť vytvárať spolupráce založené na synergii s obcami	Nedostatočne rozvinutý cestovný ruch v okolí obce/mikroregiónu.
V blízkom okolí obce funguje rozvinutý cestovný ruch.	Zlý stav životného prostredia v okolí obce/v mikroregiónu.
Možnosť prilákať investorov.	Nepochopenie potenciálu disponibilných rozvojových zdrojov obce.

2.5. Výstupy SWOT analýzy pre voľbu typu stratégie

Tomuto bodu je z pohľadu tvorby PHRSR venovaná mimoriadna pozornosť nakoľko výzvy, potenciály, limity a problémy vytvárajú väčšinou vzájomne previazaný logický hierarchický systém. Preto v tomto bode nedôjde len k identifikácii samostatných javov, ale najmä vzájomných väzieb a ich príčinných súvislostí. Následne budú výstupy tohto kroku spracované vo forme stromu výziev a problémov, ktorý tento systém a jeho väzby vizualizuje. Samotný strom je potom možné následne použiť k zadefinovaniu logického systému, teda stromu, cieľov a opatrení, ktoré sa budú vzťahovať na identifikované výzvy, potenciály, limity a problémy.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • vyváženosť štruktúry obyvateľstva z hľadiska produktivity, aktivity a pohlavia • prírodné prostredie a blízkosť rekreačnej oblasti • dostupnosť kvalitnej pitnej vody • obec je plynofikovaná • dostupnosť internetu a káblovej televízie • výhodná strategická poloha obce (blízkosť mesta Košice) • objekty vhodné pre podnikanie v agroturistike • dostupnosť mobilných sietí • obec je prístupná pravidelnou autobusovou dopravou • dostatok voľnej pracovnej sily • ochota spolupráce miestneho obyvateľstva pri rozvoji obce • zavedený systém triedeného zberu odpadov • prírodný potenciál na rozvoj vidieckeho, 	<ul style="list-style-type: none"> • malé možnosti rekreačno-športového využitia v obci • obec nemá vybudovaný vodovod • nedobudovaná kanalizácia a ČOV • absencia základných a doplnkových služieb • absencia vzdelávacích inštitúcií (MŠ, ZŠ) • nedostatočná prevencia voči kriminalite a možným protispoločenským konaniam • nedostatočný kamerový systém • nedostatočné využívanie daností pre rozvoj turizmu a agroturizmu • nevyhovujúci technický stav absencia niektorých úsekov miestnych komunikácií • absencia chodníkov • nedostatočná infraštruktúra • absencia výrobných podnikov v obci • absencia oddychových zón pre deti mládež, mladé rodiny, matky na materskej dovolenke

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

<p>cestovného ruchu, pešej turistiky a cykloturistiky</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozitívny prístup miestnej samosprávy k zachovaniu prírodného dedičstva pre nasledujúce generácie 	<p>a pre dôchodcov</p> <ul style="list-style-type: none"> • absencia vhodných priestorov pre seniorov a osoby so zdravotným postihnutím • absencia sociálnej starostlivosti pre starších občanov • absencia zdravotného strediska • nižšia vzdelanostná úroveň obyvateľov zo sociálne znevýhodneného prostredia • nedostatok obecných pozemkov a ich roztrieštenosť • slabá ekologická uvedomelosť občanov • nedostatočné separovanie a zhodnocovanie odpadov • nedostatočné využívanie prírodného potenciálu • nedostatočné využitie obnoviteľných zdrojov energie v prospech rozvoja obce
<p align="center">Príležitosti</p>	<p align="center">Ohrozenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> • využitie čerpania štrukturálnych fondov EÚ na rozvojové aktivity obce • potenciálni investori – firmy realizácia opatrení na zvýšenie bezpečnosti ako občanov, tak aj návštevníkov • dobudovanie miestnych komunikácií a chodníkov • vybudovanie cyklochodníkov • existencia turistických atrakcií v blízkom okolí / mikroregiónu obce • zlepšovanie podnikateľského prostredia • dobudovaním prvkov technickej infraštruktúry zabezpečiť ďalší rozvoj podnikateľských aktivít v obci • možnosti rekvalifikácie obyvateľov • záujem o integráciu rómskej komunity do života majoritnej spoločnosti • rozvoj športových a rekreačných aktivít s možnosťou využitia prírodného potenciálu územia • potencionálna spolupráca s okolitými obcami • podpora využívania obnoviteľných zdrojov 	<ul style="list-style-type: none"> • zanedbávanie podpory štátu v oblasti malého a stredného podnikania • starnutie obyvateľstva • finančne náročná a pomalá výstavba, modernizácia a rekonštrukcia technickej infraštruktúry • nevyužitie prístupných zdrojov pre rozvoj obce vo všetkých smeroch • nedostatočný rozvoj turistických aktivít v okolí obce • bariéry pri získavaní prostriedkov z fondov EÚ • slabá osвета v oblasti ochrany životného prostredia • znečisťovanie životného prostredia nelegálnymi skládkami • nárast produkcie komunálneho odpadu

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

energie

- predchádzanie vzniku odpadov
- zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov obce
- realizácia opatrení smerujúcich k udržaniu kvality životného prostredia

Návrh strategického prístupu vyplývajúci zo SWOT analýzy

Využitím SWOT analýzy jednotlivých čiastkových oblastí boli vyšpecifikované silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia, ktoré prispeli k tvorbe návrhov a odporúčaní pre vypracovanie rozvojového dokumentu obce Vyšný Čaj. Výstupom SWOT analýzy je tak nielen identifikácia silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození, ale aj návrh jedného zo štyroch prístupov k ďalšiemu rozvoju obce: ofenzívnej stratégie, defenzívnej stratégie, stratégie spojenectva alebo stratégie úniku.

Na základe častí SWOT analýzy je možné konštatovať, že výsledkom SWOT analýzy je prijatá OFENZÍVNA STRATÉGIA pri ktorej silné stránky obce majú prevahu nad slabými stránkami, nad príležitosťami a ohrozeniami. Odpoveďou pre obec je tak potreba využiť príležitosti na svoj rozvoj prostredníctvom budovania stratégie postavenej na silných stránkach obce.

2.6. Výstup benchmarkingu v kontexte širšieho územia

Samostatnou oblasťou analytickej časti je identifikovanie potenciálnych nástrojov a možných prístupov na riešenie výziev a problémov, ktoré sa stali osvedčenými nielen na úrovni lokálnej, ale aj v národnej alebo nadnárodnej praxi.

Pri tomto postupe sa identifikujú analýzou overené postupy - pozitívne prvky, rešpektujúc ich možné obmedzenia pri prenose skúseností. Tie môžu vyplývať z rozdielnosti prostredia (legislatívne, sociálne, ekonomické, geografické), rovnako tak z rôznej východiskovej situácie.

Metódou používanou v rámci spracovania tejto analýzy je porovnanie situácie a potenciálov rozvoja obce so situáciou a potenciálmi rozvoja inej porovnateľnej obce v rámci tzv. benchmarkingu. Porovnanie je vhodné sústrediť na obce, ktoré môžu byť vnímané ako konkurenti alebo naopak - sú príkladmi napredovania v dosiahnutom prograse, prípadne príkladmi dobrej praxe, ktorú je možné zohľadniť pri riešení obdobných výziev a problémov.

Benchmarking pre účel spracovania tohto dokumentu je možné zadefinovať ako proces porovnávania a merania vlastných bežiacich procesov s porovnateľnými procesmi vo vybraných (porovnávaných) subjektoch. Cieľom takého porovnania je zisk informácií, kde vzniká odchýlka, ktorá predstavuje tzv. úzke miesto procesu. Tak môže obec identifikovať problém a zaviesť zlepšenia. Práve cez porovnanie s najlepšími.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Východisková situácia obcí v najbližšom okolí

V najbližšom okolí zápasia všetky obce s obdobnými problémami a to nielen na úrovni rozvoja. Najčastejšími problémami obcí s nízkym počtom obyvateľov sú nedostatok finančných prostriedkov a slabý ľudský kapitál v spojení s prestarnutým obyvateľstvom. Okrem frustrácie patria medzi bariéry rozvoja obcí v bezprostrednom prostredí známe problémy s infraštruktúrou, nezamestnanosťou, či nízkym alebo málo využiteľným vzdelaním. Problémom je i fakt, že malé obce sa často bránia alebo im chýba príležitosť spájať sa do mikroregiónov.

Napriek uvedeným ťažkostiam je možné identifikovať aj rad príkladov obcí, ktoré vďaka mobilizácii vlastného potenciálu a s využitím externých zdrojov dokázali v oblasti hospodárskej, environmentálnej, sociálnej a zvyšovania úrovne obyvateľstva efektívne napredovať. Sú to obce: Nižný Čaj, Ruskov, Olšovany.

V uvedených obciach boli naplno využité možnosti čerpania zdrojov EÚ pre rozvoj v každej oblasti – životné prostredie, infraštruktúra, školstvo, zdravotníctvo, sociálna infraštruktúra.

Práve predkladaný dokument môže obci Vyšný Čaj pomôcť k zmene – priblíženiu sa k nasledoviahodným príkladom. Na obdobie 2021 – 2027 je vypracovaný detailný plán nástrojov (projektov) v súlade s cieľmi programovacích dokumentov pre najbližšie rozpočtové obdobie EÚ.

2.7. Identifikácia disparít a faktorov rozvoja

Každá obec disponuje zdrojmi, ktoré je možné definovať ako faktory jej rozvoja (ekonomického a sociálneho). Zdroje a faktory, ktoré sa nachádzajú v rámci hraníc katastrálneho územia obce sa označujú ako vnútorné (endogénne) faktory rozvoja. Zdroje a faktory, ktoré vplývajú na rozvoj obce spoza hraníc obce tvoria vonkajšie (exogénne) faktory rozvoja. Súbor faktorov a zdrojov rozvoja obce tvorí rozvojový potenciál konkrétnej obce.

A) Prehľad faktorov rozvoja obce Vyšný Čaj

Rozvojové faktory je možné členiť do nasledovných skupín:

- prírodné zdroje,
- sociálna infraštruktúra obyvateľstvo,
- technická infraštruktúra,
- ekonomické činnosti,
- rozpočet a majetok obce.

Prírodné zdroje

Obec Vyšný Čaj leží na rozhraní Lučenecko-Košickej zníženiny v Olšavskej doline na miernych svahoch Slanských hôr. Územím obce preteká juhovýchodne nepravidelne meandrujúca rieka Olšava, ktorá je významným ľavostranným prítokom Hornádu. Údolie z východnej strany obklopujú Slanské vrchy. Od Košíc je vzdialená asi 17 km. Chotár obce o celkovej výmere 483 ha je tvorený prevažne poľnohospodárskou

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

krajinou a rozsiahlymi lúkami tvoriaci pekne prírodné scenérie. Nadmorská výška je 230 m.n.m., nadmorská výška stredu obce je 210 m.n.m.. Obec sa nachádza v jednej z najperspektívnejších oblastí z hľadiska využívania obnoviteľných zdrojov energie v rámci Slovenska. Geotermálne vody s teplotou nad 100 °C boli overené podrobným prieskumom v juhovýchodnej časti geotermálnej oblasti Košická kotlina. Pre územie je charakteristická teplá kotlinová krajina s hnedozemami až ilimerizovanými pôdami a dubinou. Severozápadná časť katastrálneho územia obce je súčasťou Chráneného vtáčieho územia Košická kotlina, ktoré bolo vyhlásené za účelom zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov sokola rároha, sovy dlhochvostej, d'atľa hnedkavého, bociana bieleho, prepelice poľnej, orla kráľovského a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania. Chránené vtáčie územie bolo vyhlásené v roku 2008. Územie sa radí do teplej oblasti s kotlinovou klímou mierne suchou až vlhkou, s dostatočne veľkou intenzitou teplôt a chladnými zimami. V ročnom priemere prevláda severné prúdenie vzduchu. V poľnohospodárskej oblasti katastrálneho územia prevažuje orná pôda a trvalé kultúry.

Obyvateľstvo

Úroveň sociálneho rozvoja charakterizuje niekoľko ukazovateľov, medzi ktoré patrí aj demografická situácia a zloženie obyvateľstva. Štruktúra obyvateľstva je výsledkom základných demografických procesov reprodukcie, či už prirodzených (pôrodnosť, úmrtnosť) alebo mechanických (sťahovanie) a sú statickými charakteristikami populácie. Predstavujú základné fakty na podporu rozhodovania v súvislosti s rozvojom ľudskej spoločnosti. Je dôležité vymedziť demografické trendy a v rámci nich aj náboženskú, národnostnú a vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva. K základným demografickým ukazovateľom patrí aj dynamika obyvateľstva, ktorá sa vyjadruje prirodzeným a migračným pohybom. V sledovanom období (2012 – 2020) počet obyvateľov vykazuje rastúci i klesajúci trend vývoja. Celkový počet obyvateľov obci k 31.12.2020 bol 330.

Štruktúra obyvateľstva podľa veku a pohlavia

Dôležitou charakteristikou ľudských zdrojov je veková štruktúra obyvateľstva v kategóriách predproduktívny (0-14 rokov), produktívny (15 - 65 rokov) a poproduktívny vek (65 a viac rokov). Veková štruktúra je základným ukazovateľom pre posúdenie budúceho vývoja populácie. Najväčší podiel pripadá na obyvateľov v produktívnom veku (15-65 rokov) konkrétne 225 obyvateľov, najmenší podiel na obyvateľov pripadá v poproduktívnom veku, a to 50 obyvateľov.

Štruktúra obyvateľstva podľa národnosti

Podľa výsledkov sčítania môžeme obyvateľstvo hodnotiť aj z hľadiska národnostnej štruktúry. Z pohľadu národnostného zloženia výrazne prevláda slovenská národnosť, nakoľko 99% obyvateľov sa hlási práve k tejto národnosti.

Štruktúra obyvateľstva podľa náboženstva

Z hľadiska náboženského vyznania je štruktúra obyvateľstva jednoliata. V obci má najväčšie zastúpenie reformovaná kresťanská cirkev (58,5%).

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania

Úroveň vzdelania je výrazom sociálno-ekonomického statusu obyvateľstva, ktorú charakterizuje počet obyvateľov podľa najvyššieho dosiahnutého stupňa vzdelania. Predmetné územie má vidiecky charakter, čo sa odráža aj vo vzdelanostnej úrovni obyvateľstva. Z toho dôvodu je nutné venovať tejto oblasti zvýšenú pozornosť. Výrazné postavenie v obci má stredoškolské vzdelanie. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne a odbornej kvalifikácie je jedným z dôležitých predpokladov ďalšieho rozvoja životnej úrovne obyvateľov.

Ekonomická aktivita obyvateľstva

Jednou zo základných sociálno-ekonomických klasifikácií triedenia obyvateľstva je ekonomická aktivita. Z tohto hľadiska možno obyvateľstvo rozdeliť na ekonomicky aktívne a neaktívne. Medzi demografické ukazovatele zaraďujeme aj zamestnanosť obyvateľstva. Na základe zmapovania zamestnanosti možno posúdiť, koľko obyvateľov v obci je ekonomicky aktívnych, koľko obyvateľov sa nachádza na materskej dovolenke, koľko je dôchodcov, koľko sa nachádza v obci nezamestnaných a pod.. Nezamestnanosť obce má stúpajúci trend. V roku 2020 bola 10% nezamestnanosť (pre porovnanie v roku 2019 bola na úrovni 8%). Ľudský potenciál obce pre ďalší rozvoj možno využiť v širšom rámci na úrovni rozvoja mikroregiónu.

Technická infraštruktúra

Nasledujúca tabuľka uvádza technickú infraštruktúru v obci.

Technická infraštruktúra, občianska a dopravná infraštruktúra	Stav
Miestne komunikácie	Stav miestnych komunikácií je dobrý, avšak niektoré úseky si vyžadujú komplexnú rekonštrukciu.
Chodníky	Stav chodníkov je dobrý, avšak niektoré úseky chodníkov si vyžadujú komplexnú rekonštrukciu.
Železničná stanica	V obci sa nenachádza železničná stanica, resp. zástavka.
Autobusová zástavka	V obci sa nachádzajú 2 autobusové zastávky v nevyhovujúcom stave
Vodovod	Obec nemá vybudovaný vodovod.
Kanalizácia	V obci nie je vybudovaná kanalizácia.
Čistička odpadových vôd	V obci nie je vybudovaná ČOV. Nachádzajú sa tu 3 súkromné ČOV.
Rozvod plynu	Obec je plynofikovaná.
Zásobovanie teplom	Zdroje a zariadenia na výrobu tepla väčšieho rozsahu sa v obci nenachádzajú. Zásobovanie teplom v obci je riešené po jednotlivých objektoch samostatne.
El. vedenie	Obec je zásobovaná elektrickou energiou z distribučných trafostaníc.
Verejné osvetlenie	Stav verejného osvetlenia je výborný, obec využíva LED technológiu.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Pokrytie mobilných operátorov	Obec je pokrytá signálmi všetkých aktuálnych mobilných operátorov.
Optická sieť na pripojenie internetu	Obec disponuje optickou sieťou.

Odpadové hospodárstvo

Na území obce vzniká hlavne komunálny odpad a biologický odpad z domácností, z verejných priestranstiev. Obec zabezpečuje separovanie odpadu v hlavných komoditách papier, sklo, plast, ale aj v ďalších komoditách v súlade s aktuálnou legislatívou. Odvoz a zneškodňovanie komunálneho odpadu pravidelne zabezpečuje dodávateľsky. V obci sa nenachádza zberný dvor ani kompostovisko. Zmenami v systéme prístupu k nakladaniu s odpadom je potrebné sa neustále zaoberať, najmä s ohľadom na vznik nelegálnych skládok, nakoľko časti obyvateľstva ešte stále chýba dostatočné uvedomenie. Obec neustále dbá na to, aby sa v jej katastri nevyskytli žiadne environmentálne záťaž.

Sociálna infraštruktúra obce

Sociálnu infraštruktúru a občiansku vybavenosť v obci charakterizujú zariadenia z oblasti administratívy a kultúry, športové zariadenia, školské zariadenia. Občianska vybavenosť významnou mierou skvalitňuje život obce. Úroveň občianskej vybavenosti je ovplyvňovaná charakterom obce, veľkosťou obce, počtom jej obyvateľov a návštevníkov, ich potrebami. Obec disponuje sociálnou infraštruktúrou: dom smútku, cintorín, kostoly, futbalové ihrisko, pohostinstvo, obchod, predajne, hasičská zbrojnica, obecný rozhlas.

Štruktúra domového a bytového fondu

Väčšina obyvateľov v obci Vyšný Čaj býva v tradičných rodinných domoch. Celkový počet trvalo obývaných rodinných domov je 83. Rodinné domy sú v dobrom stave. V obci sa nenachádzajú bytové domy.

[Detailné spracovanie analýz obce tvorí prílohu č. 1 tohto dokumentu.](#)

B) Prehľad disparít obce Vyšný Čaj

Pri analýze problémov boli identifikované nasledovné disparity a limity rozvoja územia obce Vyšný Čaj:

Oblasť rozvoja	Popis disparity
<ul style="list-style-type: none"> • Prírodné zdroje	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nevyužitý prírodný a kultúrno-historický potenciál pre rozvoj cestovného ruchu
<ul style="list-style-type: none"> • Obyvateľstvo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ starnúca populácia a klesajúci počet produktívneho obyvateľstva ▪ migrácia mladých obyvateľov
<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomická štruktúra a ekonomický rozvoj	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily ▪ rastúca dlhodobá nezamestnanosť
<ul style="list-style-type: none"> • Technická infraštruktúra	<ul style="list-style-type: none"> ▪ technický stav verejných budov vyžadujúcich si

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

rekonštrukciu

- **Sociálna infraštruktúra obce**

- nedostatočná infraštruktúra zdravotnej starostlivosti
- chýbajúce domovy sociálnych služieb

Tabuľka - disparity a limity rozvoja územia

3. Rozvojová stratégia

3.1. Vízia rozvoja a hlavný cieľ

Vízia predstavuje očakávaný stav, ktorý má obec zo strednodobého hľadiska dosiahnuť. Definuje rámec pre vymedzenie strategických cieľov a priorit na obdobie budúcich 7 – 10 rokov pričom popisuje aj postupy na ich dosiahnutie.

Vízia obce Vyšný Čaj predstavuje opis ideálneho stavu, ktorý si obyvatelia obce prajú dosiahnuť a aktívnym systematickým prístupom sa chcú blížiť k jej naplneniu.

Na základe komplexnej analýzy východiskového stavu obce, súboru kvalitatívnych a kvantitatívnych dát, analýzy silných a slabých stránok územia, identifikácii hlavných faktorov smerujúcich k rozvoju územia, pochopením väzieb územia, zohľadnením faktorov podporujúcich rast, resp. rozvoj územia, ako aj na základe funkcií, ktoré obec v súčasnosti plní, strategická vízia obce Vyšný Čaj je formulovaná nasledovne:

Vízia rozvoja:

Obec Vyšný Čaj je modernou obcou, ktorá vytvára predpoklady pre systematické zlepšovanie životných podmienok a podporujúca zvýšenie životnej úrovne svojich obyvateľov všetkých vekových kategórií cez:

- podporu mobility a prepojitelnosti,
- podporu spravodlivých riešení v sociálnej oblasti tak, aby bola samospráva bližšie k občanom a viedla k skvalitneniu života v regióne,
- podporu inovatívnych a ekologických – dobu odrážajúcich – riešení pre všetkých svojich občanov.

Hlavný cieľ:

Vytvárať priestor a podmienky pre zlepšenie kvality života v obci, cez poznanie potrieb svojich obyvateľov a zabezpečiť predpoklady k trvalo udržateľnému rozvoju obce s dôrazom na inovatívne a ekologické riešenia, ktoré reflektujú nároky ale aj benefity dnešnej doby a ponúkať sociálne riešenia ako nástroj priblíženia sa k občanom.

3.2. Štruktúra priorit a ich väzby

Zámerom tejto časti programu je **zadefinovať priority** a poskytnúť prehľad strategických a špecifických (operatívnych) cieľov **vo väzbe na hlavný cieľ a priority**, ktoré s určitosťou povedú priamo k naplneniu

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

stanovenej vízie, pričom tieto priority a z nich plynúce návrhy projektov nemusia spadať len do kompetencie obce.

V tejto časti je dôležité ich explicitne vymedziť a pomenovať tak, aby ich bolo možné zapracovať do plánu plnenia. Pri opatreniach, ktoré nie sú priamo v kompetencii obce, je dôležité aby boli presne sformulované do takej podoby, v akej ich obec bude môcť začleniť do vyšších strategických zámerov napr. samosprávneho kraja.

Naplnenie dlhodobej vízie a dosiahnutie hlavného cieľa obce Vyšný Čaj je rozložené **do troch prioritných oblastí**, ktorých naplnenie je podmienené splnením špecifických cieľov, ktoré môžu byť v rámci dekompozície tvorené ďalšími špecifickými subcieľmi a spolu s vyššími cieľmi sa stávajú základnými piliermi pri realizácii hlavného cieľa.

Základné prioritné oblasti sú vymedzené nasledovne:

Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec

Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých

Prioritná oblasť 3: Eko obec

Predstavenie obsahu jednotlivých priorít je možné najlepšie demonštrovať cez uvedenie špecifických cieľov, ktoré pod danú prioritu spadajú a práve ich jednotlivé splnenie zabezpečí aj naplnenie priority.

Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec

Strategický cieľ: 1.1 Rozširovať a naplňovať vnútorný potenciál územia obce, založený dobudovaním dopravnej a technickej infraštruktúry, podporovať miestne hospodárstvo a zaviesť moderné a inovatívne prvky v rámci obce

Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých

Strategický cieľ: 2.1 Podporiť skvalitnenie občianskej, športovej a kultúrnej vybavenosti obce

Strategický cieľ: 2.2 Zvýšiť atraktívnosť obce a zlepšiť kvalitu života pre jej obyvateľov a návštevníkov

Prioritná oblasť 3: Eko obec

Strategický cieľ: 3.1 Zabezpečiť kvalitné životné prostredie pre obyvateľov obce a návštevníkov

Strategický cieľ: 3.2 Podporiť nástroje smerujúce k ochrane životného prostredia

Obrázok nižšie ilustruje prepojenie a väzby medzi definovaním Vízie rozvoja, Hlavného cieľa a priorít obce Vyšný Čaj, ktorých naplnenie je možné dosiahnuť prostredníctvom naplnenia cieľov jednotlivých nástrojov (projektov), ktoré povedú k naplneniu jednotlivých špecifických cieľov, prostredníctvom ktorých je možné naplniť strategické ciele určené pre každú prioritnú oblasť obce.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027

Obr. Prepojenie a väzby medzi definovaním Vízie rozvoja, Hlavného cieľa a priorít obce Vyšný Čaj

3.3. Systém cieľov, ich súvislostí, indikátorov a strom cieľov

3.3.1. Prehľad strategických a špecifických (operatívnych) cieľov vo väzbe na hlavný cieľ a priority

Vízia: Obec Vyšný Čaj je modernou obcou, ktorá vytvára predpoklady pre systematické zlepšovanie životných podmienok a podporujúca zvýšenie životnej úrovne svojich obyvateľov všetkých vekových kategórií cez:

- podporu mobility a prepojitelnosti,
- podporu spravodlivých riešení v sociálnej oblasti tak, aby bola samospráva bližšie k občanom a viedla k skvalitneniu života v regióne,
- podporu inovatívnych a ekologických – dobu odrážajúcich – riešení pre všetkých svojich občanov.

Hlavný cieľ: Vytvárať priestor a podmienky pre zlepšenie kvality života v obci, cez poznanie potrieb svojich obyvateľov a zabezpečiť predpoklady k trvalo udržateľnému rozvoju obce s dôrazom na inovatívne a ekologické riešenia, ktoré reflektujú nároky ale aj benefity dnešnej doby a ponúkať sociálne riešenia ako nástroj priblíženia sa k občanom.

Priorita 1. Moderná a inovatívna obec	Priorita 2 Obec atraktívna pre všetkých		Priorita 3 Eko obec	
Strategický cieľ 1.1	Strategický cieľ 2.1	Strategický cieľ 2.2	Strategický cieľ 3.1	Strategický cieľ 3.2
Rozširovať a naplňať vnútorný potenciál územia obce, založený na dobudovaní dopravnej a technickej infraštruktúry, podporovať miestne hospodárstvo a zaviesť	Podporiť skvalitnenie občianskej, športovej a kultúrnej vybavenosti obce, celkové	Zvýšiť atraktivnosť obce a zlepšiť kvalitu života pre jej	Zabezpečiť kvalitné životné prostredie pre obyvateľov	Podporiť nástroje smerujúce k ochrane životného

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

moderné a inovatívne prvky v rámci obce	zvýšenie kvality života v obci	obyvateľov a návštevníkov	obce a návštevníkov	prostredia
---	--------------------------------	---------------------------	---------------------	------------

3.4. Strategický prístup pre dosiahnutie vízie a hlavného cieľa, priorít a systému cieľov PHRSR

Stratégia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 – 2027 priamo nadväzuje na analytickú časť, ktorá cez popísané oblasti predstavuje komplexnú analýzu obce.

Predkladaná časť PHRSR sa zameriava na stratégiu rozvoja obce Vyšný Čaj, so zohľadnením tvrdých dát (štatistický úrad, výstupy z dotazníkov), ale aj relevantných informácií získaných od miestnych aktérov, cez tzv. mäkké dáta (očakávania obyvateľov samosprávy) **ale hlavne výstupov a záverov PHRSR 2016 – 2020 na ktorý priamo nadväzuje a bol podkladom pre vytvorenie nového predkladaného PHRSR na roky 2021- 2027.**

Vychádzajúc zo skúseností a relevantnej dokumentácie, ktorá stojí za vytvorením PHRSR každej obce, je pre definovanie obecnej rozvojovej stratégie nevyhnutné pochopiť aj prognostické varianty rozvoja územných celkov vyššej úrovne. Tie je potrebné zapracovať nielen z hľadiska strednodobého, ale aj dlhodobého horizontu. Tieto východiská prognózy budúceho vývoja sú prezentované v strategických dokumentoch národnej a nadnárodnej úrovne.

Tu je nutné rešpektovať nielen súlad medzi Národnou stratégiou regionálneho rozvoja Slovenskej republiky v zmysle zákona 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov, ale aj PHRSR príslušného samosprávneho kraja v prípade PHRSR obce, aby sa zabezpečila vzájomná synergia pri plnení stanovených cieľov.

K týmto dôležitým strategickým dokumentom ktoré prispievajú k plneniu cieľov PHRSR priradíme aj medzinárodné dohody ako je:

- Agenda 2030,
- Urbact III,
- Akčné plány iniciované zo strany subjektov územnej spolupráce v špecifických prípadoch schvaľované uznesením vlády SR alebo príslušnými orgánmi územných samospráv, najmä v podobe akčných plánov najmenej rozvinutých okresov,
- Integrovaná stratégia územného a miestneho rozvoja na roky 2021-2027.

Viacere dokumenty Európskej komisie a OECD odporúčajú spracovanie rozvojových stratégií na úrovni tzv. strategicko-plánovacích regiónov (ako čiastkových územných jednotiek pre plánovanie na subregionálnej úrovni), ktoré môžu byť chápané ako skupiny obcí pre potreby podpory regionálneho rozvoja. Predkladaná stratégia obce Vyšný Čaj je vypracovaná za samostatnú územnú jednotku (nie je súčasťou skupiny obcí s povinnosťou predkladať PHRSR za skupinu obcí).

Základom tejto stratégie sú tri vzájomne sa dopĺňujúce priority, ktoré je možné preniesť aj na lokálnu úroveň – úroveň obce:

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027

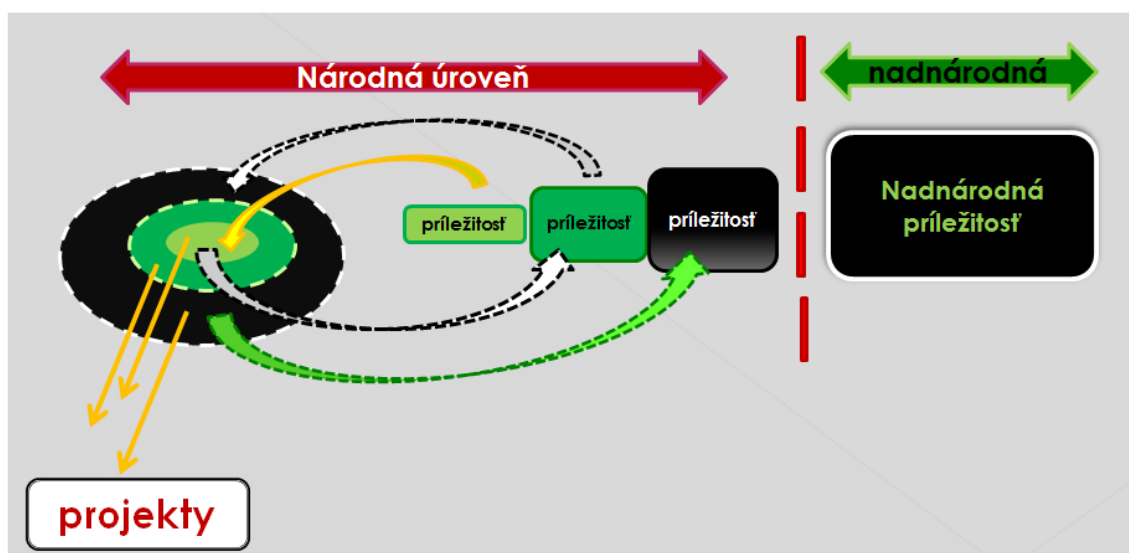
- Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec**
Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých
Prioritná oblasť 3: Eko obec

Súčasťou predloženej strategickej časti dokumentu je strategická vízia, formulácia a návrh stratégie rozvoja, a formulácia cieľov v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti.

TVORBA STRATÉGIE NA ZÁKLADE PRÍSTUPU K VYUŽITIU HODNÔT, KTORÉ PRE OBEC PONÚKA INOVAČNÝ PROJEKT (NÁSTROJ)

V súvislosti s inovačným procesom a pochopením významu nástroja - inovačného projektu je dôležité spomenúť možnosti ako využiť hodnotu, ktorú so sebou prináša realizácia inovačného projektu obce Vyšný Čaj nielen z pohľadu realizátora inovácie, ale aj z pohľadu rozvoja obce:

- krátkodobé využite príležitosti – nepochopenie hodnoty inovačného nástroja: Pri tomto pohľade býva realizácia projektu vnímaná ako konečný cieľ, ktorým sa dosiahne projektový zámer a tým jeho význam končí. Cieľ projektu je naplnený, ale nebol koncipovaný a riadený tak, výstupy získané z projektu generovali ďalšie inovačné príležitosti, ďalšie možnosti pre rozvoj obce, napríklad získanie nových partnerstiev obce, vytvorenie nových inovačných príležitostí v obci, atď. Potenciál inovačného projektu ostáva takto nevyužitý;
- dlhodobé využite príležitosti – pochopenie hodnoty inovačného projektu: Druhý pohľad je vnímanie inovačného projektu len ako prostriedku, doslova nástroja, ktorý napomáha dosiahnuť vyšší - strategický cieľ obce. Tento prístup umožňuje maximálne využiť potenciál projektu, pretože využitá príležitosť generuje ďalšie príležitosti pre obec (implementácia jedného projektu vytvára podmienky pre vytvorenie ďalšieho projektu).

Obr. Špirála rozvoja obce pri implementácii projektov v PHRSR 2021 – 2027, jedna využitá príležitosť (projekt) generuje ďalšiu príležitosť

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Využiť všetky ponúkané príležitosti a vyčerpať ich potenciál je jediná cesta k trvalo udržateľnému rozvoju obce.

Využitím SWOT analýzy jednotlivých čiastkových oblastí boli definované silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia, ktoré prispeli k tvorbe návrhov a odporúčaní pre regionálny rozvoj obce Vyšný Čaj. Výstupom SWOT analýzy je tak nielen identifikácia silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození, ale aj návrh jedného zo štyroch prístupov: ofenzívnej stratégie, defenzívnej stratégie, stratégie spojenectva alebo stratégie úniku.

Na základe jednotlivých častí SWOT analýzy je možné konštatovať, že výsledkom SWOT analýzy je prijatá OFENZÍVNA STRATÉGIA, pri ktorej silné stránky obce majú prevahu nad slabými stránkami, nad príležitosťami a ohrozeniami.

Odpoveďou pre obec je tak potreba využiť príležitosti na svoj rozvoj prostredníctvom budovania stratégie postavenej na silných stránkach obce.

3.5.Partneri pre implementáciu PHRSR a stratégia ich zapojenia

Organizačno-inštitucionálne zabezpečenie plnenia PHRSR 2021 – 2027 a administratívna podpora

Hlavnými spoluriešiteľmi (z pohľadu PHRSR - partnermi) sú najmä miestni aktéri – obyvatelia obce Vyšný Čaj.

V procese prípravy PHRSR 2021 - 2027 boli prizvaní obyvatelia obce Vyšný Čaj s cieľom zapracovania ich požiadaviek a potrieb. V procese záverečného spracovania PHRSR spolu s poslancami a zamestnancami obecného úradu obyvatelia aktívne pristupovali k prerokovaniu finálneho návrhu PHRSR obce, s dôrazom na definovanie strategickkej časti dokumentu.

Inštitucionálne zabezpečenie

Strategická časť dokumentu ponúka prierezový prehľad o pripravovaných projektoch napĺňajúce špecifické (sub)ciele definovaných priorít obce v období 2021-2027. Široký rámec navrhovaných projektov si bude vyžadovať zodpovednú prípravu obce nielen čo sa týka zostavenia odborných tímov, ktoré budú zabezpečovať vecnú náplň projektov, ale aj silnú administratívnu podporu tzv. realizačný tím, ktorý bude zložený zo zamestnancov obecného úradu prípadne administratívnej podpory z externého prostredia.

Jedným z dôvodov, prečo sa bude organizačnej podpore projektov na začiatku implementačného obdobia 2021 – 2027 venovať zvýšená pozornosť je náročnosť týchto projektov.

Administratívne zaťaženie spojené s projektovou dokumentáciou, verejným obstarávaním a následným nákupom, počet riešiteľov, ktorí dosiahnuté výsledky v rámci svojich aktivít podávajú ďalej, rešpektujúc prepojenie na výsledky iných aktivít v projekte či ďalších riešiteľov, kladie enormné nároky na koordináciu, ktorá v istých momentoch môže zlyhávať a veľakrát vyúsťuje do nemalých problémov a tie potom majú

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

vplyv na celkový harmonogram realizácie projektu. S ohľadom na predchádzajúce skúsenosti obce a poddimenzovanie ľudských kapacít na obecnom úrade bude potrebné spolupracovať s externými poradcami, odborníkmi, pričom realizácia projektov bude vždy rozdelená do parciálnych cieľov, ktoré budú reprezentované mini projektmi s vlastnými postupmi a cieľmi tak, aby táto vhodne zvolená organizačná podpora dokázala sprehľadniť celý proces projektového riadenia a viesť realizačný a odborný tím efektívnou cestou bez plytvania času, financiami a ďalšími zdrojmi.

Riadiacim orgánom PHRSR na úrovni obce bude obecné zastupiteľstvo. Výkonným orgánom PHRSR na úrovni obce bude starosta, ktorého kompetencie a zodpovednosti z pohľadu projektového riadenia budú obsahovať hlavne zodpovednosť za systém riadenia PHRSR - systém čerpania dotácií, využívania úverových zdrojov a účinne, efektívne a hospodárne čerpanie štrukturálnych fondov. Výkonnou zložkou sú aj pracovníci obecného úradu či tzv. projektoví zamestnanci na dobu určitú – zamestnaní podľa potrieb konkrétneho projektu na obdobie trvania projektu.

Funkciu kontrolného orgánu obce zabezpečí hlavný kontrolór obce, prípadne príslušné komisie vytvorené podľa potreby jednotlivých rozvojových zámerov.

Do realizácie jednotlivých opatrení a aktivít budú podľa potreby a relevantnosti zapájané aj ďalšie subjekty – obyvatelia obce, podnikatelia, mimovládne organizácie či partneri na úrovni mikroregiónu, regiónu či VUC.

Realizácia naplánovaných projektov obce v období 2021 – 2027 si bude vyžadovať systematickosť na všetkých úrovniach a zložkách projektového riadenia.

Úlohou inštitucionálneho zabezpečenia PHRSR bude zaistiť koordinovaný postup pri efektívnom, hospodárnom a účinnom spôsobe riadenia projektových zámerov:

- optimálne rozloženie zdrojov
- efektívne a oprávnené čerpanie finančných prostriedkov
- zabránenie duplicite vykonávaných činností, odstránenie nepokrytých činností a zabránenie prelínaniu zdrojov
- koordinovaný prístup v rozdelení úloh v území
- zabezpečenie priamych informačných tokov
- prijímanie okamžitých nápravných opatrení

Zároveň, obec si kladie za cieľ, zohľadňovať pripomienky a názory poslancov, zamestnancov OcÚ, partnerov a verejnosti, preto je dokument PHRSR obce živým dokumentom, ktorý do budúcnosti bude s možnými aktualizáciami.

Obecné zastupiteľstvo, ktoré schvaľuje celý dokument PHRSR a raz ročne vyhodnocuje jeho plnenie, bude zároveň zodpovedné za schválenie nutného spolufinancovania projektov v procese ich prípravy.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Rovnako bude obecné zastupiteľstvo schvaľovacím orgánom pre vypracované hodnotiace a monitorovacie správy, ktoré bude obec ako prijímateľ dotácie v stanovených termínoch predkladať poskytovateľovi dotácie.

č.	Názov partnera	Úloha partnera pri implementácii stratégie
1	Obecný úrad Vyšný Čaj	<ul style="list-style-type: none"> výkonný orgán, administratívny orgán
2	Aktívni občania – obyvatelia obce	<ul style="list-style-type: none"> konzultačný a poradný orgán pri implementácii špecifických nástrojov PHRSR
3	Subjekty z cestovného ruchu v okrese/regióne	<ul style="list-style-type: none"> zapojené pri príprave a realizácii nástrojov v oblasti cestovného ruchu
4	Externí poradcovia – poradensko - konzultačné agentúry	<ul style="list-style-type: none"> zabezpečenie možností získať NFP k implementácii projektov
5	Susediace obce v rámci okresu/regiónu	<ul style="list-style-type: none"> spolupráca pri projektoch presahujúcich územie obce
6	Orgány regionálnej samosprávy	<ul style="list-style-type: none"> spolupráca a konzultácie pri realizácii a implementácii nástrojov
7	Orgány štátnej správy	<ul style="list-style-type: none"> spolupráca a konzultácie pri realizácii a implementácii nástrojov
8	Subjekty tretieho sektora – mimovládne organizácie	<ul style="list-style-type: none"> spolupráca, podľa potrieb konkrétneho projektu

Tabuľka: Prehľad partnerov pre implementáciu PHRSR

4. Implementačný plán

4.1. Nástroje na implementáciu stratégie

Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec

Strategický cieľ 1.1: Rozširovať a naplňovať vnútorný potenciál územia obce, založený na dobudovaní dopravnej a technickej infraštruktúry, podporovať miestne hospodárstvo a zaviesť moderné a inovatívne prvky v rámci obce

1.1 Zlepšenie technickej vybavenosti obce

- Projekt: Vybudovanie vodovodu**

Nástroje:

Vybudovanie obecného vodovodu

- Projekt: Vybudovanie kanalizácie**

Nástroje:

Vybudovanie splaškovej kanalizácie

Dobudovanie dažďovej kanalizácie

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027

- **Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia kamerového systému**

Nástroje:

Zakúpenie a inštalácia kamerového systému

Rekonštrukcia kamerového systému

- **Projekt: Modernizácia obecného rozhlasu**

Nástroje:

Modernizácia obecného rozhlasu

1.2 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry

- **Projekt: Rekonštrukcia a dobudovanie miestnych cestných komunikácií**

Nástroje:

Rekonštrukcia miestnych cestných komunikácií

Výstavba miestnych komunikácií

- **Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia chodníkov**

Nástroje:

Rekonštrukcia chodníkov

Vybudovanie chodníkov

- **Projekt: Modernizácia autobusových zastávok**

Nástroje:

Rekonštrukcia a modernizácia autobusových zastávok

- **Projekt: Budovanie a modernizácia bezpečnostného dopravného značenia**

Nástroje:

Budovanie a modernizácia bezpečnostného dopravného značenia

1.3 Podpora podnikateľov – SZČO, MSP, SHR

- **Projekt: Podpora rozvoja služieb a podnikateľských aktivít v obci**

Nástroje:

Príprava priestorových a technických podmienok pre vznik nových služieb a rozvoj podnikateľských aktivít

Podpora miestnych podnikateľských subjektov

1.4 Podpora a rozvoj spolupráce s okolitými obcami a podpora cezhraničnej spolupráce

- **Projekt: Rozvoj partnerskej spolupráce**

Nástroje:

Rozvoj spolupráce s inými subjektmi: obce, mestá, podnikatelia, investori

Zbieranie pozitívnych, inšpiratívnych skúseností a príkladov dobrej praxe z okolitých obcí (ako aj zo zahraničia) a ich následná aplikácia do života obce

Vypracovanie spoločných rozvojových dokumentov s okolitými obcami

Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Strategický cieľ 2.1: Podporiť skvalitnenie občianskej, športovej a kultúrnej vybavenosti obce
Strategický cieľ 2.2: Zvýšiť atraktivnosť obce a zlepšiť kvalitu života pre jej obyvateľov a návštevníkov

2.1 Podpora tvorby podmienok pre rozvoj bývania v obci

- **Projekt: Podpora individuálnej bytovej výstavby**

Nástroje:

Zabezpečenie základnej infraštruktúry (cesty, chodníky, kanalizácia, vodovod, elektrické pripojenie, osvetlenie, plynofikácia)

2.2 Podpora sociálnej infraštruktúry, školstva a služieb v obci

- **Projekt: Rekonštrukcia obecného úradu**

Nástroje:

Rekonštrukcia objektu obecného úradu

- **Projekt: Výstavba kultúrneho domu**

Nástroje:

Výstavba kultúrneho domu

Zabezpečenie materiálno - technického vybavenia

- **Projekt: Rekonštrukcia domu smútku**

Nástroje:

Rekonštrukcia domu smútku

Zmodernizovanie okolia domu smútku a cintorína (rekonštrukcia oplotenia, výsadba zelene, terénne úpravy a pod.)

- **Projekt: Rekonštrukcia hasičskej zbrojnice**

Nástroje:

Rekonštrukcia a modernizácia hasičskej zbrojnice

2.3 Skvalitnenie ponuky športového, kultúrneho a spoločenského vyžitia v obci

- **Projekt: Podpora kultúrnych a športových podujatí**

Nástroje:

Podpora kultúrnych podujatí

Podpora športových podujatí

- **Projekt: Výstavba multifunkčného športového areálu**

Nástroje:

Vybudovanie multifunkčného športového areálu

- **Projekt: Modernizácia futbalového ihriska**

Nástroje:

Modernizácia futbalového ihriska (rekonštrukcia šatní a zariadení na osobnú hygienu)

- **Projekt: Výstavba detského ihriska**

Nástroje:

Vybudovanie detského ihriska

- **Projekt: Výstavba multifunkčného ihriska**

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Nástroje:
Vybudovanie multifunkčného ihriska
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Revitalizácia zelených plôch
Nástroje:
Revitalizácia a tvorba zelených verejných priestranstiev a oddychových zón v zastavanej časti obce
Osadenie prvkov drobnej architektúry
2.4 Skvalitnenie služieb verejného sektora
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Digitálna transformácia obecného úradu
Nástroje:
Zvyšovanie digitálnych zručností zamestnancov a občanov
Sprístupnenie wifi na verejných priestranstvách
2.5 Podpora rozvoja cestovného ruchu
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Výstavba cyklotrasy a náučných chodníkov
Nástroje:
Zabezpečenie značenia oddychových zón a odpočívadiel
Vybudovanie cyklochodníkov pre cyklistov
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Zveľadňovanie kultúrnych pamiatok v obci
Nástroje:
Ochrana a obnova kultúrnych pamiatok (kostol)

Prioritná oblasť 3: Eko obec
Strategický cieľ 3.1: Zabezpečiť kvalitné životné prostredie pre obyvateľov a návštevníkov obce
Strategický cieľ 3.2: Podporiť aktivity smerujúce k ochrane životného prostredia
3.1 Prevencia pred povodňami
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia rigolov
Nástroje:
Rekonštrukcia jestvujúcich rigolov
Dobudovanie rigolov
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Protipovodňové opatrenia
Nástroje:
Riešenie odvodňovacích kanálov
Revitalizácia a ochrana tokov a mokradí
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Opatrenia proti zosuvom pôdy
Nástroje:
Stabilizácia svahov proti zosuvom
Kotvenie objektov pilotnými stenami
Odvodnenie a vegetačné spevnenie plôch
<ul style="list-style-type: none">
• Projekt: Vodozádržné opatrenia
Nástroje:

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Realizácia vodozádržných opatrení (dažďové záhrady, vsakovacie plochy, stienky pri plote, jazierka a pod.)

3.2 Podpora zhodnocovania odpadov

- **Projekt: Výstavba kompostoviska**

Nástroje:

Zriadenie lokálneho kompostoviska v obci

Zabezpečenie potrebnej techniky a vozidiel na zber a zhodnocovanie BRKO

3.3 Opatrenia proti čiernym skládkam a dodržiavanie čistoty v obci

- **Projekt: Predchádzanie čiernym skládkam v katastri obce zakúpením fotopascí**

Nástroje:

Zakúpenie a inštalovanie fotopascí

Monitorovanie oblasti

Kontrola dodržiavania čistoty a poriadku na verejných priestranstvách

3.4 Znižovanie energetickej náročnosti a podpora obnoviteľných zdrojov

- **Projekt: Znižovanie energetickej náročnosti a podpora energetickej sebestačnosti obce a jej obyvateľov**

Nástroje:

Zníženie energetickej náročnosti verejných budov

Zavedenie obnoviteľných zdrojov energie

- **Projekt: Výstavba zariadení na využitie vybraných druhov obnoviteľných zdrojov energie**

Nástroje:

Prevádzkovanie zariadení na využitie vodnej, slnečnej a geotermálnej energie

3.5 Znížiť produkciu skleníkových plynov

- **Projekt: Zvyšovanie atraktivity a dostupnosti nízkoemisnej verejnej/osobnej dopravy a nemotorovej dopravy**

Nástroje:

Vybudovanie nabíjacej stanice pre elektromobily

Vybudovanie nabíjacej stanice pre elektrobicykle

5. Merateľné ukazovatele nástrojov, harmonogram a finančný plán

Súčasťou programovej časti je definovanie hodnôt ukazovateľov projektu, ktoré boli samosprávou vytýčené pre každý pripravovaný projekt. Základné členenie merateľných ukazovateľov je nasledovné:

- **Ukazovatele výstupu** označujú hmatateľné produkty, bezprostredne dosiahnuté realizáciou jednej alebo viacerých aktivít, často vyjadrené v merateľných fyzických alebo peňažných jednotkách. Odrážajú skutočnosť, že niečo bolo vytvorené, vyprodukované, zriadené, zrealizované.

- **Ukazovatele výsledku** sú hmatateľnými produktmi projektu a bývajú objektívne overiteľnými ukazovateľmi cieľa projektu. Východiskovou hodnotou je absolútna hodnota výsledku ku dňu začiatku

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

realizácie aktivít projektu stanovená ako 0 a plánovanou hodnotou bude absolútna hodnota dosiahnutá realizáciou projektu ku dňu ukončenia realizácie aktivít projektu. Medzi výstupom a výsledkom je logická väzba.

- **Ukazovatele dopadu** vyjadrujú dlhodobý efekt projektu a budú merané v horizonte niekoľkých rokov po ukončení realizácie aktivít projektu. Východiskovou hodnotou je tak, ako aj pri ukazovateľoch výsledku, absolútna hodnota dopadu v roku ukončenia realizácie aktivít projektu a plánovanou hodnotou bude absolútna hodnota, dosiahnutá za obdobie 5 bežných rokov po ukončení realizácie aktivít projektu. Ukazovatele dopadu predstavujú dôsledok zrealizovaných aktivít projektu.

Pre projekty uvádzané v rámci predkladaného PHRSR obce Vyšný Čaj budú sledované ukazovatele:

- ukazovatele výsledku, ukazovatele dopadu, ukazovatele výstupu (uvádzané pre činnosti charakterizované iba ako „Nástroje“ – tie, ktoré nespádajú pod projektový zámer)

5.1 MERATEĽNÉ UKAZOVATELE NÁSTROJOV

Typ ukazovateľa	Názov ukazovateľa	Zodpovedná inštitúcia	MJ	Východisková hodnota	Cieľová hodnota
				2021	2027
Prioritná oblasť 1: Moderná a inovatívna obec					
1.1 Zlepšenie technickej vybavenosti obce					
Výsledok	Vodovod	Obec	m	0	3 000
Výsledok	Kanalizácia	Obec	m	0	3 000
Výsledok	Rozšírený kamerový systém	Obec	počet	1	1
Výsledok	Zmodernizovaný obecný rozhlas	Obec	počet	1	1
1.2 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry					
Výsledok	Novovybudované miestne cestné komunikácie	Obec	m	0	2 000
Výsledok	Zrekonštruované miestne cestné komunikácie	Obec	m	0	2 000
Výsledok	Novovybudované chodníky	Obec	m	0	2 000
Výsledok	Zrekonštruované chodníky	Obec	m	0	2 000
Výsledok	Zmodernizované autobusové zastávky	Obec	počet	4	4
Výsledok	Zmodernizované prvky bezpečnostného dopravného značenia	Obec	súbor	0	1
1.3 Podpora podnikateľov – SZČO, MSP, SHR					
Dopad	Podpora podnikateľa (SHR, SZČO, MSP)	Obec	počet	0	4

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

1.4 Podpora a rozvoj spolupráce s okolitými obcami a podpora cezhraničnej spolupráce					
Výsledok	Schválené projekty cezhraničnej spolupráce	Obec	počet	0	3
Dopad	Nová partnerská spolupráca s obcami	Obec	počet	0	3
Dopad	Spolupráca obce s podnikateľskými subjektmi	Obec	počet	0	4
Prioritná oblasť 2: Obec atraktívna pre všetkých					
2.1 Podpora tvorby podmienok pre rozvoj bývania v obci					
Dopad	Novovybudované bytové jednotky	Obec	počet	0	15
2.2 Podpora sociálnej infraštruktúry, služieb a bezpečnosti v obci					
Výsledok	Zrekonštruovaná budova obecného úradu	Obec	počet	1	1
Výsledok	Vybudovaný kultúrny dom	Obec	počet	0	1
Výsledok	Zrekonštruovaný dom smútku	Obec	počet	0	1
Výsledok	Zrekonštruované oplotenie cintorína, upravené okolie	Obec	počet	1	1
2.3 Skvalitnenie ponuky športového, kultúrneho a spoločenského vyžitia v obci					
Výsledok	Počet podporených/zrealizovaných kultúrnych podujatí	Obec	počet	0	20
Výsledok	Počet podporených/zrealizovaných športových podujatí	Obec	počet	0	20
Výsledok	Detské ihrisko	Obec	počet	1	1
Výsledok	Vybudovaný multifunkčný športový areál	Obec	počet	0	1
Výsledok	Zmodernizované futbalové ihrisko	Obec	počet	1	1
Výsledok	Revitalizované verejné priestranstvá	Obec	počet	0	2
Výsledok	Osadené prvky drobnej architektúry	Obec	počet	0	10
2.4 Skvalitnenie služieb verejného sektora					
Výsledok	Zrealizované kurzy v oblasti digitálnych zručností	Obec	počet	0	4
Výsledok	Sprístupnená wifi na verejných priestranstvách	Obec	počet	0	1
2.5 Podpora rozvoja cestovného ruchu					

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Výsledok	Osadené označenia oddychových zón a odpočívadiel	Obec	m	0	5
Výsledok	Cyklochodník	Obec	m	0	2 000
Výsledok	Zrekonštruovaná kultúrna pamiatka	Obec	počet	1	1
Prioritná oblasť 3: Eko obec					
3.1 Prevencia pred povodňami					
Výsledok	Zrekonštruované rigoly	Obec	m	0	1 000
Výsledok	Dobudované rigoly	Obec	m	0	1 200
Výsledok	Odvodňovacie kanály	Obec	počet	0	10
Výsledok	Revitalizované a chránené toky	Obec	počet	0	1
Výsledok	Protipovodňové a vodozádržné opatrenia v obci	Obec	počet	0	4
Výsledok	Vybudované opatrenia proti zosuvom pôdy	Obec	počet	0	2
3.2 Podpora zhodnocovania odpadov					
Výsledok	Techniky a vozidlá na zber a separáciu odpadu	Obec	počet	0	3
Výsledok	Vybudované obecné kompostovisko	Obec	počet	0	1
Výsledok	Techniky a vozidlá na zber a zhodnocovanie BRKO	Obec	počet	0	5
3.3 Opatrenia proti čiernym skládkam					
Výsledok	Zakúpené fotopasce	Obec	počet	0	3
Dopad	Zlikvidované čierne skládky	Obec	počet	0	3
3.4 Znižovanie energetickej náročnosti a podpora energetickej sebestatočnosti obce a jej obyvateľov					
Výsledok	Zrekonštruované objekty s cieľom zníženia energetickej náročnosti	Obec	počet	0	3
Výsledok	Zavedené obnoviteľné zdroje energie	Obec	počet	0	3
3.5. Znižovanie produkcie skleníkových plynov					
Výsledok	Nabíjacia stanica pre elektromobily	Obec	počet	0	2
Výsledok	Nabíjacia stanica pre elektrobicykle	Obec	počet	0	2

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

5.2 REALIZAČNÁ ČASŤ

Realizačná časť sa venuje postupom inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia programu rozvoja obce, systému monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja obce na základe stanovených merateľných ukazovateľov, ako aj vecnému a časovému harmonogramu realizácie programu rozvoja obce formou akčných plánov.

Osnova realizačnej časti PHRSR obce Vyšný Čaj je nasledovná:

- Akčný plán obce
- Organizačno-inštitucionálne zabezpečenie plnenia PHRSR a administratívna podpora
- Komunikačná stratégia obce
- Návrh systému monitorovania a hodnotenia

5.2.1 Akčný plán obce

Akčný plán vyplýva zo stratégie, tvorí jej kľúčovú časť a bude realizovaný prostredníctvom konkrétnych, vopred zadefinovaných projektov a aktivít. Jeho náplňou sú predpokladané termíny plnenia jednotlivých úloh, pričom je v ňom uvádzaná konkrétna inštitúcia zodpovedná za ich naplnenie. Nevyhnutnou súčasťou akčného plánu sú vždy aj predpokladané zdroje financovania.

Akčný plán 2021 - 2027			
Opatrenie, aktivita	Termín	Zodpovedná inštitúcia	Financovanie (EUR)
1.1 Zlepšenie technickej vybavenosti obce			
Projekt: Vybudovanie vodovodu	2021-2022	obec	1 500 000,00
Projekt: Vybudovanie kanalizácie	2021-2022	obec	1 000 000,00
Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia kamerového systému	2022-2023	obec	30 000,00
Projekt: Modernizácia obecného rozhlasu	2023-2024	obec	50 000,00
1.2 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry			
Projekt: Rekonštrukcia a dobudovanie miestnych cestných komunikácií	2021-2022	obec	350 000,00
Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia chodníkov	2021-2022	obec	300 000,00
Projekt: Modernizácia autobusových zastávok	2021 - 2022	obec	60 000,00
Projekt: Budovanie a modernizácia bezpečnostného dopravného značenia	2022	obec	10 000,00

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

1.3 Podpora podnikateľov - SZČO, MSP, SHR			
Projekt: Podpora rozvoja služieb a podnikateľských aktivít v obci	2021-2027	obec	100 000,00
1.4 Podpora a rozvoj spolupráce s okolitými obcami a podpora cezhraničnej spolupráce			
Projekt: Rozvoj partnerskej spolupráce	2021-2027	obec	100 000,00
2.1 Podpora tvorby podmienok pre rozvoj bývania v obci			
Projekt: Podpora individuálnej bytovej výstavby	2021-2027	obec	300 000,00
2.2 Podpora sociálnej infraštruktúry, školstva a služieb v obci			
Projekt: Rekonštrukcia obecného úradu	2021-2027	obec	400 000,00
Projekt: Výstavba kultúrneho domu	2022 - 2023	obec	300 000,00
Projekt: Rekonštrukcia domu smútku	2021-2027	obec	100 000,00
Projekt: Rekonštrukcia hasičskej zbrojnice	2021-2027	obec	300 000,00
2.3 Skvalitnenie ponuky športového, kultúrneho a spoločenského vyžitia v obci			
Projekt: Podpora kultúrnych a športových podujatí	2021-2027	obec	60 000,00
Projekt: Výstavba multifunkčného športového areálu	2021-2027	obec	100 000,00
Projekt: Modernizácia futbalového ihriska	2021-2027	obec	60 000,00
Projekt: Výstavba detského ihriska	2021-2027	obec	100 000,00
Projekt: Výstavba multifunkčného ihriska	2021-2027	obec	200 000,00
Projekt: Revitalizácia zelených plôch	2021-2027	obec	150 000,00
2.4 Podpora rozvoja cestovného ruchu			
Projekt: Výstavba cyklotrasy a náučných chodníkov	2021-2027	obec	600 000,00
Projekt: Zveľaďovanie kultúrnych pamiatok v obci	2021-2027	obec	30 000,00
2.5 Skvalitnenie služieb verejného sektora			
Projekt: Digitálna transformácia obecného úradu	2021-2027	obec	50 000,00
3.1 Prevencia pred povodňami			
Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia rigolov	2021-2027	obec	300 000,00
Projekt: Protipovodňové opatrenia	2021-2027	obec	300 000,00
Projekt: Opatrenia proti zosuvom pôdy	2021-2027	obec	100 000,00
Projekt: Vodozadržné opatrenia	2021-2027	obec	200 000,00

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

3.2 Podpora zhodnocovania odpadov			
Projekt: Výstavba kompostoviska	2021-2027	obec	500 000,00
3.3 Opatrenia proti čiernym skládkam a dodržiavanie čistoty v obci			
Projekt: Predchádzanie čiernym skládkam v katastri obce zakúpením fopascí	2021-2027	obec	20 000,00
3.4 Znižovanie energetickej náročnosti a podpora obnoviteľných zdrojov energie			
Projekt: Znižovanie energetickej náročnosti a podpora energetickej sebestačnosti obce a jej obyvateľov	2021-2027	obec	200 000,00
Projekt: Výstavba zariadení na využitie vybraných druhov obnoviteľných zdrojov energie	2021-2027	obec	100 000,00
3.5. Znížiť produkciu skleníkových plynov			
Projekt: Zvyšovanie atraktivity a dostupnosti nízkoemisnej verejnej/osobnej dopravy a nemotorovej dopravy	2021-2027	obec	60 000,00

5.2.3 Organizačno-inštitucionálne zabezpečenie plnenia PHRSR a administratívna podpora

Hlavnými spoluriešiteľmi (z pohľadu PHRSR - partnermi) sú najmä miestni aktéri – obyvatelia obce Vyšný Čaj. V procese prípravy PHRSR bol navrhnutý dotazník, cieľom ktorého bolo získanie názorov občanov obce na rôzne témy týkajúce sa života v obci. Takto sa obyvatelia obce mohli stať priamymi spolutvorcami PHRSR a tým aj budúceho rozvoja obce Vyšný Čaj. V procese záverečného spracovania PHRSR miestni obyvatelia spolu s poslancami a zamestnancami obecného úradu aktívne pristupovali k prerokovaniu finálneho návrhu PHRSR obce, s dôrazom na definovanie strategickej časti dokumentu.

Inštitucionálne zabezpečenie

Strategická časť dokumentu ponúka prierezový prehľad o pripravovaných projektoch a aktivitách obce v období 2021 - 2027. Široký rámec navrhovaných projektov a aktivít si bude vyžadovať zodpovednú prípravu zo strany obce, nielen čo sa týka zostavenia odborných tímov, ktoré budú zabezpečovať vecnú náplň projektov, ale aj silnú administratívnu podporu tzv. realizačný tím, ktorý bude zložený zo zamestnancov obecného úradu a podpory z externého odborného prostredia.

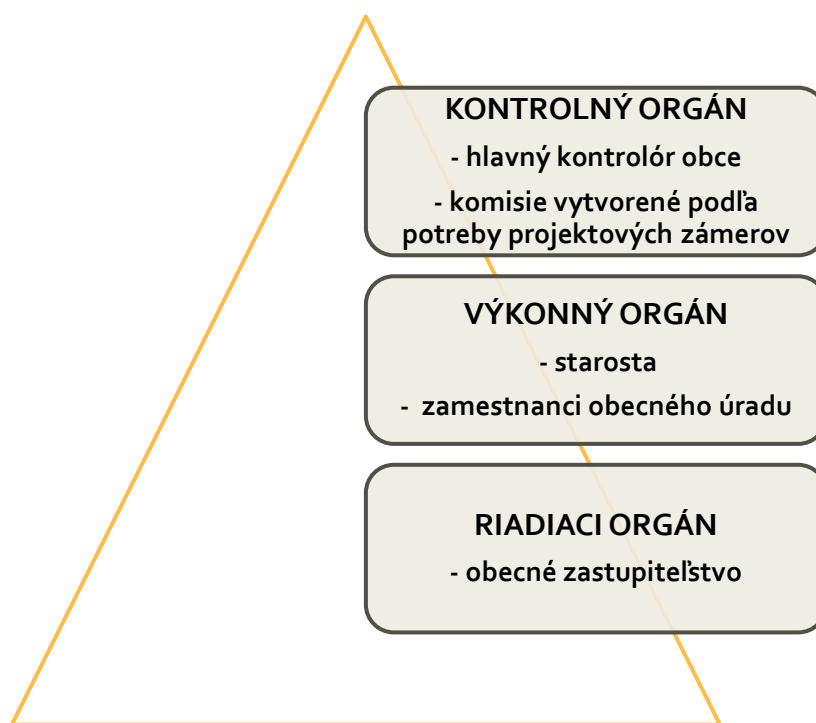
Jedným z dôvodov, prečo sa bude organizačnej podpore projektov na začiatku implementačného obdobia 2021 - 2027 venovať zvýšená pozornosť, je náročnosť týchto projektov. Administratívne zaťaženie spojené s projektovou dokumentáciou, verejným obstarávaním a následným nákupom kladie enormné nároky na koordináciu, ktorá v istých momentoch môže zlyhávať a veľakrát vyúsťuje do nemalých problémov, ktoré následne majú vplyv na celkový harmonogram realizácie projektu. S týmto problémom súvisí aj počet riešiteľov, ktorí dosiahnuté výsledky v rámci svojich aktivít podávajú ďalej, rešpektujúc prepojenie na

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

výsledky iných aktivít v projekte či ďalších riešiteľov. S ohľadom na predchádzajúce skúsenosti obce a poddimenzovanie ľudských kapacít na obecnom úrade bude potrebné spolupracovať s odbornými externými poradcami, pričom realizácia projektov bude vždy rozdelená do parciálnych cieľov. Parciálne ciele budú reprezentované mini projektmi s vlastnými postupmi a cieľmi. Touto vhodne zvolenou organizačnou podporou dokážeme sprehľadniť celý proces projektového riadenia a viesť realizačný a odborný tím efektívnou cestou bez plytvania času, financiami a ďalšími zdrojmi.

Riadiacim orgánom PHRSR na úrovni obce bude obecné zastupiteľstvo. Výkonným orgánom PHRSR na úrovni obce bude starosta, ktorého kompetencie a zodpovednosti z pohľadu projektového riadenia budú obsahovať hlavne zodpovednosť za systém riadenia PHRSR - systém čerpania dotácií, využívania úverových zdrojov a účinne, efektívne a hospodárne čerpanie štrukturálnych fondov. Výkonnou zložkou sú aj pracovníci obecného úradu.

Funkciu kontrolného orgánu obce zabezpečí hlavný kontrolór obce prípadne príslušné komisie vytvorené podľa potreby jednotlivých rozvojových zámerov. Do realizácie jednotlivých opatrení a aktivít budú podľa potreby a relevantnosti zapájané aj ďalšie subjekty – obyvatelia obce, podnikatelia, mimovládne organizácie ako aj partneri na úrovni mikroregiónu, regiónu či VÚC.

Realizácia naplánovaných projektov obce v období 2021 - 2027 si bude vyžadovať systematickosť na všetkých úrovniach a vo všetkých zložkách projektového riadenia.

Úlohou inštitucionálneho zabezpečenia PHRSR bude zaistiť koordinovaný postup pri efektívnom, hospodárnom a účinnom spôsobe riadenia projektových zámerov:

- optimálne rozloženie zdrojov

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

- efektívne a oprávnené čerpanie finančných prostriedkov
- zabránenie duplicite vykonávaných činností, odstránenie nepokrytých činností a zabránenie prelínaniu zdrojov
- koordinovaný prístup v rozdelení úloh v území
- zabezpečenie priamych informačných tokov
- prijímanie okamžitých nápravných opatrení

Zároveň si obec kladie za cieľ zohľadňovať pripomienky a názory poslancov, zamestnancov OcÚ, partnerov a verejnosti. Dokument PHRSR obce je preto živým dokumentom, ktorý do budúcnosti s možnými aktualizáciami. Obecné zastupiteľstvo, ktoré schvaľuje celý dokument PHRSR raz ročne vyhodnocuje jeho plnenie. Zároveň zodpovedá za schválenie nutného spolufinancovania projektov v procese ich prípravy. Obecné zastupiteľstvo bude zároveň schvaľovacím orgánom pre vypracované hodnotiace a monitorovacie správy, ktoré obec, ako prijímateľ dotácie, bude v stanovených termínoch predkladať poskytovateľovi dotácie.

Komunikačná stratégia obce

Tak ako v každej oblasti života obce, aj pri rozvoji komunikácie je potrebné zohľadňovať reálne potreby občanov a možnosti samosprávy. Komunikačná stratégia obce Vyšný Čaj vychádza zo skutočnosti, že kvalita poskytovaných informácií bude mať vplyv na spokojnosť jej občanov, ako aj zo skutočnosti, že úlohou samosprávy je zabezpečiť vzájomnú komunikáciu s občanmi. To znamená, že okrem poskytovania aktuálnych informácií a zabezpečenia ich dostupnosti pre občanov, je potrebné zaistiť aj spätnú väzbu verejnosti. Z pohľadu miesta, kde komunikácia v samospráve prebieha, hovoríme o dvoch formách komunikácie:

- interná komunikácia – vo vnútri samosprávy,
- externá komunikácia – na území obce a mimo nej.

Hlavnými cieľovými skupinami v komunikácii obce sú:

- interná komunikácia – zamestnanci OcÚ a poslanci OcÚ,
- externá komunikácia – občania obce, spolupracujúci podnikatelia, návštevníci, zamestnanci okolitých obecných úradov.

Samospráva využíva viacero komunikačných prostriedkov:

- prioritne je pre komunikáciu s občanmi určená webová stránka obce, ktorá zabezpečuje okamžitú dostupnosť informácií,
- vzhľadom na počet obyvateľov obce je možné využívať aj priamu - osobnú komunikáciu,
- ďalším prostriedkom poskytovania informácií je úradná tabuľa umiestnená pred obecným úradom či obecný rozhlas,
- poslednou formou komunikácie je priama účasť verejnosti na zasadnutiach obecného zastupiteľstva.

Zo skúseností obce možno konštatovať, že mladšie a stredné vekové kategórie obyvateľov obce dávajú prednosť komunikácii prostredníctvom web stránky, pričom staršie vekové kategórie preferujú priamu komunikáciu či prijímanie informácií prostredníctvom obecného rozhlasu.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

Publicita projektov obce

Podľa pokynov poskytovateľov dotácií, či nimi vydávaných Manuálov pre Informovanie a publicitu, je obec zodpovedná za zabezpečenie informovania odbornej a širokej verejnosti o nenávratnej finančnej pomoci poskytnutej z fondov EÚ. Publicita si podľa typu investície (projektu) bude vyžadovať rôzne spôsoby realizácie. Obec má povinnosť zabezpečiť, aby informácie o poskytnutej podpore boli odovzdávané všetkým zapojeným stranám. Dôraz sa kladie na čo najširšiu publicitu, ktorej zrealizovanie potom musí obec adekvátne zdokladovať. Pri realizácii jednotlivých projektov bude obec na komunikáciu – v závislosti od typu projektu a veľkosti investície - využívať tieto formy publicity:

- Veľkoplošná reklamná tabuľa (počas realizácie projektu)
- Trvalo vysvetľujúca informačná tabuľa (spravidla po ukončení projektu)
- Informačné plagáty, bulletiny
- Prostredníctvom obecného rozhlasu
- Propagačné a informačné predmety
- Informačné materiály a dokumenty - pri organizácii konferencií, kurzov, workshopov bude informácia o podpore projektov uvádzaná na všetkých pozvánkach, prezenčných listinách a pod.

Prostredníctvom uvádzanej komunikačnej stratégie bude počas obdobia realizácie PHRSR 2021 - 2027 prebiehať komunikácia s obyvateľmi s cieľom naplniť zadané očakávania obyvateľov o rozvoji obce.

5.2.4 Návrh systému monitorovania a hodnotenia

Monitorovanie je pre účely predloženého PHRSR chápaný ako systematický proces zberu, triedenia, vyhodnocovania a uchovávanía relevantných informácií celého projektového tímu (realizačného aj odborného) o vecnom a finančnom plnení aktivít PHRSR. Cieľom monitorovania nebude len porovnanie dosiahnutého stavu s plánovaným stavom, ale aj celkový priebeh naplňania stanoveného časového harmonogramu a zadaných výstupov.

Plnenie systému monitorovania a hodnotenia v praxi

Obec bude raz ročne zbierať, vyhodnocovať a spracovávať návrhy, doplnenia a pripomienky poslancov, zamestnancov obecného úradu, zainteresovaných partnerov a verejnosti. Po spracovaní získaných informácií do jednotnej podoby bude obecnému zastupiteľstvu predložené hodnotenie PHRSR za predchádzajúci rok a návrh na zapracovanie aktualizácií prípadne doplnení. Výstupom monitorovania PHRSR na úrovni obce bude monitorovacia správa za príslušný rok schválená obecným zastupiteľstvom, ktorej súčasťou budú monitorovacie správy schválené riadiacimi orgánmi jednotlivých OP pre daný rok. Aj napriek popísanej postupnosti krokov systému monitorovania a hodnotenia niekedy sa všetky procesy a aktivity nezrealizujú so 100% úspešnosťou tak, ako bolo pôvodne naplánované. Vzniknuté zmeny bude preto nutné, čo najrýchlejšie účinne popísať, presadiť a adresne uložiť konkrétnemu pracovníkovi s určením termínu realizácie. Aby sa tieto zmeny mohli realizovať, obec zaistí, aby systém, ktorý využíva pre riadenie a implementáciu projektov bol otvorený takýmto úpravám a umožňoval zapracovanie zmien okamžite, bez zbytočných odkladov a neefektívneho plytvania času a nákladov.

Zodpovednosti za jednotlivé typy projektov resp. predkladanie monitorovacích správ nie je možné adresne

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj na roky 2021 - 2027

zadat' v tejto chvíli konkrétnemu pracovníkovi. Budú určené v čase prípravy najneskôr však v čase schválenia konkrétného projektu. Pre tento účel s cieľom eliminovať možné pochybenia bude pre zodpovedných pracovníkov vytvorená pracovná náplň s presným vymedzením ich zodpovedností a kompetencií, ktoré vyplynú zo zmluvy s poskytovateľom dotácie a ním určených postupov a podmienok pre hodnotenie a monitorovanie projektov.

Vyššie uvedenými bodmi nie je dotknutá povinnosť štatutárneho zástupcu obce alebo obecných orgánov ich hlavnej zodpovednosti za všetky správne, aktuálne a úplné skutočnosti uvádzané v monitorovacích správach.

Plán priebežných hodnotení PHRSR na programové obdobie 2021 - 2027

Typ hodnotenia	Vykonať prvýkrát	Dôvod vykonania/periodicita
Strategické hodnotenie	Najskôr v roku 2024	Podľa rozhodnutia obce ako koordinátora PHRSR prípadne identifikácii spoločenskej potreby
Operatívne hodnotenie	V súlade s plánom pre predkladanie Monitorovacích správ, minimálne 4x ročne (kvartálne)	Kontrola – porovnanie dosiahnutého stavu s plánovaným stavom (čas a zdroje – finančné, materiálové, ľudské)
Tematické hodnotenie časti PHRSR	V roku 2022	Téma hodnotenia identifikovaná ako riziková časť vo výročnej monitorovacej správe za predchádzajúci kalendárny rok
Ad hoc mimoriadne hodnotenie	Podľa potreby	Pri závažnom odklone od stanovených cieľov, pri návrhu na revíziu PHRSR
Ad hoc hodnotenie celého PHRSR alebo jeho časti	V roku 2027	Na základe rozhodnutia starostu, kontrolného orgánu, podnetu poslancov, správy auditu a pod.

5.3 FINANČNÁ ČASŤ

Finančná časť obsahuje finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnu a organizačnú stránku realizácie PHRSR.

Osnova kapitoly je nasledovná:

- indikatívny finančný plán na celú realizáciu PHRSR,
- model viaczdrojového financovania jednotlivých opatrení, aktivít (projektov) za účasti sociálno-ekonomických partnerov v území v prepojení na programový rozpočet obce,
- hodnotiaci tabuľka pre výber projektov.

Všetky sumy uvádzané v tomto dokumente pre plánované projekty sú uvádzané hrubým odhadom. Dôvodom

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

je nielen dlhší časový horizont, na ktorý sú tieto prostriedky plánované, ale fakt, že bez spracovania projektovej dokumentácie je nemožné vyčíslit' presnú sumu pre konkrétny projekt.

Pre projekt, kde je to možné, obec zabezpečí financovanie v rámci bežnej prevádzky samosprávy, pri náročnejších projektoch sa ráta s hlavným finančným krytím z mimorozpočtových prostriedkov obce, pričom obec ráta s nutným spolufinancovaním, pri projektoch, kde je to relevantné.

Zoznam zdrojov, aj tých potenciálnych, ktorými je možné zabezpečiť finančné krytie projektov obce sú hlavne:

- vlastné zdroje,
- štátne dotácie z účelových fondov,
- financovanie z národných projektov,
- rozpočet samosprávneho kraja,
- EŠIF (európske štrukturálne a investičné fondy),
- sponzorské dary (podnikatelia či súkromné osoby),
- bankový úver.

Celkovým prehľadom plánovaných finančných prostriedkov počas celej doby platnosti schváleného PHRSR obce je Indikatívny rozpočet – sumarizácia.

Indikatívny rozpočet – sumarizácia

	rok							Spolu (EUR)
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Moderná a inovatívna obec	1 050 000	700 000	525 000	525 000	350 000	350 000	0	3 500 000
Obec atraktívna pre všetkých	825 000	550 000	412 500	412 500	275 000	275 000	0	2 750 000
Eko obec	534 000	356 000	267 000	267 000	178 000	178 000	0	1 780 000
SPOLU (EUR)	2 409 000	1 606 000	1 204 500	1 204 500	803 000	803 000	0	8 030 000

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

5.3.2 Model viaczdrojového financovania a finančný rámec

Predložená Intervenčná matica predstavuje hrubý odhad objemu finančných zdrojov potrebných na realizáciu stanovených projektových zámerov. Definitívna výška investícií bude známa až po vypracovaní projektovej dokumentácie pre konkrétny projektový zámer pri zohľadnení výsledku verejného obstarávania.

Model viaczdrojového financovania - intervenčná matica

Opatrenie	Celkové náklady	Verejné zdroje				
		EÚ	Štát	VÚC	Obec	Spolu
1.1 Zlepšenie technickej vybavenosti obce	2 580 000	2 064 000	258 000	229 000	29 000	2 580 000
1.2 Skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry	720 000	576 000	72 000	66 000	6 000	720 000
1.3 Podpora podnikateľov – SZČO, MSP, SHR	100 000	80 000	10 000	0	10 000	100 000
1.4 Podpora a rozvoj spolupráce s okolitými obcami a podpora cezhraničnej spolupráce	100 000	80 000	10 000	10 000	0	100 000
2.1 Podpora tvorby podmienok pre rozvoj bývania v obci	300 000	240 000	30 000	25 000	5 000	300 000
2.2 Podpora sociálnej infraštruktúry a služieb v obci	1 100 000	880 000	110 000	105 000	5 000	1 100 000
2.3 Skvalitnenie ponuky športového, kultúrneho a spoločenského vyžitia v obci	670 000	536 000	67 000	63 500	3 500	670 000
2.4 Podpora rozvoja cestovného ruchu	630 000	504 000	63 000	51 500	11 500	630 000
2.5 Skvalitnenie služieb verejného sektora	50 000	40 000	5 000	5 000	0	50 000
3.1 Prevencia pred povodňami	900 000	720 000	90 000	85 000	5 000	900 000

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

3.2 Podpora zhodnocovania odpadov	500 000	400 000	50 000	25 000	25 000	500 000
3.3 Opatrenia proti čiernym skládkam a dodržiavania čistoty v obci	20 000	16 000	2 000	0	2 000	20 000
3.4 Znižovanie energetickej náročnosti a podpora obnoviteľných zdrojov	300 000	240 000	30 000	25 000	5 000	300 000
3.5. Znižovanie produkcie skleníkových plynov	60 000	48 000	6 000	0	6 000	60 000

Finančný rámec na realizáciu PHRSR

Finančný rámec na realizáciu PHRSR ako detailný prehľad finančných nárokov jednotlivých projektových zámerov, je formulárom s podrobnou štruktúrou plánovaných finančných prostriedkov na opatrenia, projekty a aktivity PHRSR na celé jeho obdobie.

5.3.3 Hodnotiaca tabuľka pre výber projektov

Pre transparentný a nespochybniteľný výber projektov a stanovenie priorít pri ich financovaní, bola vypracovaná tabuľka pre výber projektov, ktorá je súčasťou finančnej časti. Hodnotiacim kritériom s najvyššou váhou je nielen výsledok projektu, ale aj jeho dopad – prínos pre rozvoj obce z pohľadu trvalo udržateľného rozvoja.

Hodnotiaca tabuľka pre výber projektov

Kategória	Úroveň dôležitosti	Hodnotiace kritérium (podmienky pre zaradenie do úrovne dôležitosti)	Projekt
1	Najvyššia priorita	<ul style="list-style-type: none"> - projekty zamerané na okamžité riešenie náhlych havarijných situácií, prírodných katastrof alebo mimoriadnych situácií - projekty, ktorých plnenie je pre obec povinné (usmernenie na úrovni SR alebo EÚ, projekty plynúce zo zmeny legislatívy) 	
2	Vysoká Priorita	<ul style="list-style-type: none"> - projekty na predchádzanie dôsledkov prírodných katastrof alebo mimoriadnych situácií - projekty smerujúce k rozvoju obce, ktorých financovanie je možné realizovať zo zdrojov obce 	<p>Projekt: Vybudovanie kanalizácie</p> <p>Projekt: Vybudovanie vodovodu</p> <p>Projekt: Rekonštrukcia a dobudovanie miestnych</p>

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

		<ul style="list-style-type: none"> - projekty smerujúce k rozvoju obce, ktorých financovanie je možné získať zo zdrojov EÚ - projekty, ktorých realizáciu považujú obyvatelia obce za nevyhnutnú (silná podpora miestnych obyvateľov) - Projekty ktorých plnenie je možné zaradiť pod Všeobecne záväzné nariadenia obce 	<p>cestných komunikácií</p> <p>Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia chodníkov</p> <p>Projekt: Podpora rozvoja služieb a podnikateľských aktivít v obci</p> <p>Projekt: Rozvoj partnerskej spolupráce</p> <p>Projekt: Protipovodňové opatrenia</p> <p>Projekt: Opatrenia proti zosuvom pôdy</p> <p>Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia rigolov</p> <p>Projekt: Vodozádržné opatrenia</p>
3	Stredná priorita	<ul style="list-style-type: none"> - projekty, ktoré robia obec prítlačivejšou, zaujímavejšou v očiach obyvateľov, návštevníkov - projekty, ktoré sú pre obec, vhodné a podporujú rozvoj obce - projekty, na ktoré je možné získať financovanie z mimorozpočtových zdrojov a sú v súlade so rozvojovým smerovaním obce 	<p>Projekt: Dobudovanie a rekonštrukcia kamerového systému</p> <p>Projekt: Modernizácia obecného rozhlasu</p> <p>Projekt: Modernizácia autobusových zastávok</p> <p>Projekt: Budovanie a modernizácia bezpečnostného dopravného značenia</p> <p>Projekt: Podpora individuálnej bytovej výstavby</p> <p>Projekt: Rekonštrukcia obecného úradu</p> <p>Projekt: Rekonštrukcia domu smútku</p> <p>Projekt: Výstavba kultúrneho domu</p> <p>Projekt: Rekonštrukcia hasičskej zbrojnice</p> <p>Projekt: Podpora kultúrnych a športových podujatí</p> <p>Projekt: Výstavba</p>

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

			<p>multifunkčného športového areálu</p> <p>Projekt: Modernizácia futbalového ihriska</p> <p>Projekt: Výstavba detského ihriska</p> <p>Projekt: Výstavba multifunkčného ihriska</p> <p>Projekt: Revitalizácia zelených plôch</p> <p>Projekt: Výstavba kompostoviska</p> <p>Projekt: Predchádzanie čiernym skládkam v katastri obce zakúpením fotopascí</p> <p>Projekt: Znižovanie energetickej náročnosti a podpora energetickej sebestatočnosti obce a jej obyvateľov</p> <p>Projekt: Výstavba zariadení na využitie vybraných druhov obnoviteľných zdrojov energie</p> <p>Projekt: Digitálna transformácia obecného úradu</p> <p>Projekt: Zveľad'ovanie kultúrnych pamiatok v obci</p>
4	Nízka priorita	<ul style="list-style-type: none"> - projekty, ktorých prínos pre rozvoj obce je minimálny - projekty bez silnej podpory obyvateľov obce - projekty na základe nepresne zadefinovaných projektových úvah bez jasného cieľa 	<p>Projekt: Výstavba cyklotrasy a náučných chodníkov</p> <p>Projekt: Zvyšovanie atraktivity a dostupnosti nízkoemisnej verejnej/osobnej dopravy a nemotorovej dopravy</p>

Na základe vyššie uvádzanej tabuľky pre výber projektov, ktorá stanovuje kritéria pre výber projektov obce

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Vyšný Čaj, sa v nasledujúcom programovom období plánuje zrealizovať celkovo 33 projektov, pričom 10 projektov má vysokú prioritu, 21 projektov bude realizovaných ako projekty so strednou prioritou a 2 projekty s nízkou prioritou.

Tabuľka je však iba rámcovým prehľadom pripravovaných projektov a je otvorená ďalším úpravám a doplneniam. Približuje projektové zámery obce, avšak finálna verzia predkladaných projektov bude vždy závislá na finančných možnostiach obce, podmienok konkrétnych výziev a pokynov poskytovateľov.

6. Riziká implementácie a ich prevencia

V nasledujúcej tabuľke sú uvedené možné riziká súvisiace s prípravou, schvaľovaním a riešením nástrojov (projektov) a odhadnutý ich dopad na projekt a jeho kvalitu ako aj uvedené spôsoby a postupy eliminácie rizík.

Popis rizika	Väzba rizika na cieľ resp. nástroj implementácie PHRSR	Zhodnotenie významnosti rizika	Opatrenie na zníženie rizika	Spôsob monitorovania rizika	Zodpoved. za monitorovanie a realizáciu opatrenia
Schválenie a podpísanie projektu v neskoršom ako avizovanom termíne	Skrátenie doby realizácie projektu	Stredný	Naplánovanie dostatočnej časovej rezervy. Od podania projektu po schválenie projektu, podpísanie zmluvy a začiatok riešenia sa uvažuje s periódou 6 mesiacov.	Dôsledné plánovanie vychádzajúce zo skúseností a poznania vlastných zdrojov.	obecný úrad, starosta obce
Nedostatky vo finančných tokoch všetkých zainteresovaných	Ohrozenie realizácie projektu zo strany dodávateľov	Stredný	Dohoda s dodávateľom prác, tovarov a služieb na 90 dňovej	Finančné plánovanie, komunikácia k finančnému plneniu	obecný úrad, starosta obce

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

			splatnosti faktúr.	všetkých zainteresovaných.	
Stabilita personálneho zabezpečenia projektu zo strany všetkých zainteresovaných	Ohrozenie plánovaných výsledkov aktivity	Nízky	Do projektu je navrhnutý vysoko profesionálny tím pracovníkov. Navrhovaný počet osôb v projekte vychádza z doterajších skúseností obce s realizáciou obdobných nástrojov/ projektov.	Dôsledné plánovanie vychádzajúce zo skúseností a poznania vlastných zdrojov.	obecný úrad, starosta obce
Nezvládnutie projektu po riadiacej stránke - neukončenie projektu v stanovenom termíne	Nepreplatenie výdavkov zo strany kontraktáča orgánu, ohrozenie dokončenia projektu	Nízky	Navrhnutá dostatočná časová rezerva.	Dôsledné plánovanie, priebežná kontrola a vyhodnocovanie dosiahnutých míľnikov a špecifických cieľov.	obecný úrad, starosta obce
Nedodržanie zmluvných podmienok zo strany dodávateľov služieb a tovarov	Ohrozenie realizácie projektu, ohrozenie plánovaných výsledkov projektu	Stredný	Výber najvhodnejších o dodávateľa cestou transparentného verejného obstarávania je zárukou výberu spoľahlivého partnera /dodávateľa/.	Kontrola procesu poverenou osobou.	obecný úrad, starosta obce
Neúspešné VO	Časový posun,	Nízky	Verejné	Využitie	obecný úrad,

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

alebo potreba opakovať verejné obstarávanie	ohrozenie termínu ukončenia projektu		obstarávanie bude zabezpečené osobou spôsobilou vo verejnom obstarávaní. (externé zdroje).	externých odborníkov v procese prípravy projektu.	starosta obce, externý partner
Riziká politické a legislatívne	Možné ohrozenie realizácie projektu	Nízky	Dôsledná znalosť legislatívnych noriem. Prioritný záujem obce a partnerov na realizácii projektu.	Znalosť legislatívy, využitie externých odborníkov v procese prípravy projektu.	obecný úrad, starosta obce, externý partner
Nezvládnutie projektu po technickej stránke	Ohrozenie dosiahnutia plánovaných výsledkov projektu	Nízky	Obec disponuje potrebným technickým vybavením, ktoré bude po dobudovaní umožňovať generovanie plánovaných výstupov.	Dôsledné plánovanie a priebežný monitoring.	obecný úrad, starosta obce
Nedostatok disponibilných kapacít	Ohrozenie postupu prác na projekte, ohrozenie harmonogramu a plánovaných výsledkov projektu	Stredný	Obec vyčlení dostatok disponibilných kapacít s možnou alternáciou pracovníkov pri odbornom dozereaní a kontrole implementácie.	Dôsledné plánovanie a priebežný monitoring.	obecný úrad, starosta obce
Riziko nezáujmu občanov	Efektívna správa obce s	Stredné	Transparentný prístup vedenia	Monitoring zapájania sa	obecný úrad, starosta obce,

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

o projektové dianie	využitím nástrojov pri plánovaní a implementovani strategii rozvoja		obce k obyvateľom postavený na aktívnom postoji obce, smart nástroje.	obyvateľov do účasti na verejnom živote, priebežné vyhodnocovanie a zlepšovanie procesu.	obecné zastupiteľstvo
Riziko úbytku obyvateľov	Obec atraktívna pre život	Nízke	Osveta, v spojení s realizáciou nástrojov príslušného strategického cieľa.	Monitoring stavu kvality života v obci, dotazníky a smart nástroje pre komunikáciu s obyvateľmi.	obecný úrad, starosta obce

Pre nastavenie riadenia rizík je vhodné v prípade závažnosti a početnosti rizík vytvoriť plán riadenia rizík, ako uvádza tabuľka vyššie. Základnými bodmi tohto postupu sú:

- identifikovanie možných rizík tvorby PHRSR resp. jeho aktualizácie,
- zhodnotenie ich významnosti,
- návrh opatrení na zníženie rizík a zodpovednosti za ich realizáciu,
- návrh postupov monitorovania a priebežného hodnotenia rizík.

Platí však, že základom pre zníženie rizík je už ich zohľadnenie pri ich identifikácii.

7. Riadenie implementácie

Názov štruktúry kontroly implementácie PHRSR	Úlohy a kompetencie v rámci implementácie PHRSR
Obecné Zastupiteľstvo	Úlohy a kompetencie : <ul style="list-style-type: none"> • bude schvaľovať PHRSR, • vyjadruje sa k procesu monitoringu, • priebežne prehodnocuje a v prípade potreby aktualizuje PHRSR
Hlavný kontrolór obce	Úlohy a kompetencie : <ul style="list-style-type: none"> • zabezpečuje kontrolu plnenia zadefinovaných cieľov, • zabezpečuje finančnú kontrolu (finančné krytie, súlad projektových rozpočtov s aktuálnym PHRSR obce)

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

Názov štruktúry riadenia implementácie PHRSR	Členovia a ich funkcie	Popis kompetencií štruktúry implementácie pri implementácii PHRSR	Popis princípov práce štruktúry implementácie, organizácie práce a rozhodovacích procesov
Riadiaci výbor	5 členov – poslanci Obecného zastupiteľstva	Rozhoduje o začatí prípravných prác, presadzuje, zadáva úlohy, lobuje smerom k nadriadeným orgánom a zabezpečuje všeobecnú podporu realizácie plánu	<p>Zasadá minimálne kvartálne alebo ak nutné, (členovia výboru budú menovaní po schválení PHRSR).</p> <p>Riadiaci výbor svoju činnosť môžu spustiť po menovaní.</p> <p><u>Dôležité:</u> Zloženie výboru musí byť / bude vystavané tak, aby každý člen v rámci obce zohrával významnú úlohu v aktívnom živote obce (tým sa zabezpečí jeho schopnosť zasiahnuť pri realizácii a predchádzať tak vzniku problémov a možných odchýlok od plánu.)</p>
Gestor	starosta obce	<p><u>V príprave:</u> Rozhoduje o začatí prípravných prác na základe predchádzajúceho súhlasu zastupiteľstva obce,</p> <p><u>V procese:</u> Koordinuje všetky zložky zodpovedné za implementáciu PHRSR</p>	<p>Gestor PHRSR je najvyšší reprezentant realizácie PHRSR do vnútra obce aj smerom navonok, teda vo vzťahu k nadriadeným orgánom</p> <p>- Vede riadiaci výbor, zvoláva a vedie jeho zasadnutie.</p>
Názov výkonnej štruktúry v procese implementácie PHRSR	Členovia a ich funkcie	Popis kompetencií štruktúry implementácie pri implementácii PHRSR	Popis princípov práce štruktúry implementácie, organizácie práce a rozhodovacích procesov
Koordinátor tvorby stratégie (Koordinátor prípravných prác)	Pozícia obsadená externým dodávateľom	Koordinuje činnosti smerujúce k tvorbe dokumentu, spracováva dokument na základe dát z participatívneho	Je poradným orgánom v procese tvorby. Usmerňuje a koordinuje činnosti tak, aby proces aj výsledok boli v súlade s metodikou a platnou legislatívou.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

		procesu tvorby, metodicky usmerňuje proces kreovania PHRSR	
<p>Poverenie koordinátora prípravných prác obce Vyšný Čaj bude jasne a jednoznačne formálne komunikované, aby bola zaistená transparentnosť a nevznikli pochybnosti o jeho osobe a jeho právomociach. Poverenie koordinátora prípravných prác od gestora bude mať písomnú formu a bude dostupné ďalším stranám, ktoré budú zapojené do prípravy tvorby stratégie vrátane verejnosti.</p>			
Prípravný tím + logistický tím	Zamestnanci obecného úradu	<p>V príprave: Pripravuje podklady na rozhodnutie o aktualizácii, resp. o spracovaní nového PHRSR</p> <p>V procese: Podieľajú sa na plnení realizácie jednotlivých úloh nástrojov, zabezpečuje činnosti spojené s monitoringom PHRSR.</p> <p>Zároveň administratívnu podporu a zabezpečuje technicko – obslužné činnosti.</p>	Pripravuje podklady a zabezpečuje práce spojené s implementáciou a hodnotením PHRSR.

8. Odporúčania a požiadavky vyplývajúce zo spracovania PHRSR

8.1. Odporúčania a požiadavky vyplývajúce zo spracovania PHRSR pre nadradené a nižšie úrovne strategického riadenia

Odporúčania pre nižšie úrovne strategického riadenia

Nakoľko predkladaný dokument (PHRSR obce) je sám programom na najnižšom stupni verejnej správy nie je možné z neho odvádzať odporúčania pre nižšie stupne riadenia.

Odporúčania pre nadradené úrovne strategického riadenia

Pri tvorbe PHRSR obce Vyšný Čaj boli zohľadňované strategické dokumenty nadradenej úrovne. Pri aktualizácii strategických dokumentov vyšších úrovni na obdobie niekoľko rokov je potrebné prihliadať na konkrétne plány jednotlivých obcí, pretože práve tie dokážu – na základe poznania skutočných potrieb

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

svojich obyvateľov – detailne reflektovať aktuálne problémy, ktoré je potrebné aj aktuálne riešiť. Zovšeobecňovanie konkrétnych problémov napr. malých obcí na úroveň regiónu totiž neodzrkadľuje vždy skutkový stav v konkrétnej obci.

8.2. Odporúčania a požiadavky pre partnerské a spolupracujúce subjekty

V procese implementácie PHRSR sa môžu objaviť problémy, ktoré následne ovplyvnia dosiahnutie vízie a naplnenie zadefinovaných cieľov a celkovú efektívnosť implementácie. Možnosť výskytu týchto problémov predstavuje riziko pre naplnenie stratégie, preto je potrebné pomenovať potenciálne problémy ešte pred tým ako sa vyskytnú, a pripraviť postupy na zníženie ich výskytu resp. na minimalizáciu ich dopadov.

Jedným z kľúčových prostriedkov na elimináciu rizika je definovanie a poznanie právomocí subjektov zapojených do procesu realizácie, spolu s odporúčaniami a požiadavkami na partnerské a spolupracujúce subjekty.

Tím pre koordináciu tvorby navrhne postup na zníženie rizík už pri formulovaní PHRSR a to voľbou stratégie, vhodných nástrojov a následne pri jej implementácii. Základom pre zníženie rizík je už ich zohľadnenie pri ich identifikácii.

V tomto kroku sa nastaví mechanizmy rozhodovacích a schvaľovacích procesov a to najmä kompetencie a pravidlá:

- monitoringu a hodnotenia plnenia úloh a výstupov implementácie PHRSR,
- operatívneho riadenia implementácie (koordinácie prác, komunikácia, riadenie využitia zdrojov a operatívne rozhodnutia),
- adaptácie a zmien stratégie na základe výstupov procesu monitorovania,
- manažmentu rizík

Tabuľka nižšie uvádza prehľad odporúčaní a požiadaviek na partnerské a spolupracujúce subjekty.

č.	Názov partnera	Prehľad odporúčaní a požiadaviek
1	Obecný úrad obce Vyšný Čaj	- vytvára zázemie (technické a administratívne) pre koordináciu, implementáciu a monitoring PHRSR
2	Aktívni občania – obyvatelia obce	- aktívny prístup a angažovanosť pri realizácii jednotlivých nástrojov
3	Subjekty z cestovného ruchu v okrese/regióne	- poradenstvo a spolupráca pri implementácii nástrojov, podľa podielu zapojenia do konkrétneho nástroja
4	Externí poradcovia – poradensko - konzultačné agentúry	- Odborné poradenstvo a spolupráca vedúca k získaniu nenávratných finančných príspevkov
5	Susediace obce v rámci okresu/	- spolupráca pri projektoch presahujúcich

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

	regiónu	územie obce
6	Orgány regionálnej samosprávy	<ul style="list-style-type: none"> - profesionálny a ústretový prístup pri schvaľovacích a povoľovacích konaniach - spolupráca a konzultácie pri realizácii a implementácii nástrojov
7	Orgány štátnej správy	<ul style="list-style-type: none"> - profesionálny a ústretový prístup pri schvaľovacích a povoľovacích konaniach - spolupráca a konzultácie pri realizácii a implementácii nástrojov.

8.3. Záverečná správa

Na základe analýzy vykonanej pre účely tohto dokumentu je zrejmé, že hlavným problémom obce Vyšný Čaj je neustály pokles počtu obyvateľov, nízky počet podnikateľských príležitostí či formy samozamestnania v obci, z čoho plynie vysoká miera dochádzky do zamestnania mimo obec.

Ďalšími problémami sa javia mobilita mladých ľudí, štrukturálna zaostalosť územia a celkový vidiecky charakter územia (čo nie je nutné vnímať vždy len ako negatívum). Uvedené problémy obmedzujú samotné možnosti obce ovplyvniť svoju východiskovú situáciu. Výrazným progresom pre obec je však dobudovanie chýbajúcej technickej a sociálnej infraštruktúry.

V rámci predkladaného dokumentu sa bude obec snažiť o zlepšenie a skvalitnenie stavu občianskej a technickej vybavenosti, čo v dlhodobom horizonte môže pomôcť k vytvoreniu predpokladov pre nárast počtu obyvateľov.

Vypracované súbory nástrojov vo forme tu uvádzaných návrhov projektov, môžu prispieť k novým podnikateľským a investičným príležitostiam obce spojenými s tvorbou nových pracovných miest v obci.

Podstatné je, aby bolo zachované smerovanie obce navrhnuté v tomto dokumente, ktoré vzniklo na základe východiskovej situácie (nadväzujúc na výstupy PHRSR 2016 – 2020), na základe definovaných potrieb obyvateľov so zapojením širokej verejnosti a na základe konsenzu všetkých zúčastnených partnerov.

PHRSR nie je fixným dokumentom pre nadchádzajúce obdobie, je možné ho v čase odôvodnene upravovať a aktualizovať. Ak sa do budúcnosti objaví nová spoločenská potreba, ktorá sa pretaví do nového nástroja PHRSR, teda projektu, bude musieť prejsť štandardizovanou procedúrou prípravy a pripomienkovania, aby sa následne zaradil do aktualizovaného programu.

A aj keď najväčšia váha zodpovednosti pri plánovaní rozvoja obce sa kladie na čelných predstaviteľov obce, je na všetkých aktéroch podieľajúcich sa na plánovaní, aby naplnením svojho „balíka úloh“ prispeli k naplneniu vytýčených cieľov v snahe zlepšiť kvalitu života obyvateľov obce Vyšný Čaj.

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Čaj
na roky 2021 - 2027**

9. Využitie literárne zdroje

1. Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja.
2. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja.
3. Agenda 2030.
4. Návrh partnerskej dohody 2021 – 2027.

10. Prílohy

Príloha č. 1 Vstupné analýzy pre analytickú časť

História obce

Nález z doby bronzovej svedčí o tom, že územie súčasnej dediny Vyšný Čaj bolo osídlené už v dobe predhistorickej. V regióne obcí Vyšný Čaj – Nižný Čaj sa našiel aj materiál z obdobia raného stredoveku a to nádoby z piesočnatej hlíny. To jasne svedčí o slovanskom sídlisku, ktoré je datované do 9. storočia. Konkrétne prvú správu o Vyšnom Čaji poznáme zo začiatku 14. storočia. V tom čase obec spolu s Nižným Čajom patrila tej vetve z rodu Aba, ktorej posledným žijúcim členom bol Dominik, syn Lacka, ktorý sa označoval prediktátom z Trsteného pri Hornáde (deNassad), pretože tam mal svoje sídlo. Dominik, syn Lacka, zomrel ešte pred rokom 1333 bez mužského potomka. Kráľ Karol Róbert daroval jeho majetky palatínovi Viliamovi Drugethovi v roku 1335. Ten v tomto čase už držal hrad Slanec a jeho panstvo. Patrili mu teda dediny Trstené pri Hornáde, Ždaňa, Skároš, Nižný a Vyšný Čaj, Olšovany, Bohdanovce, Košická Polianka, Trst'any a čiastka v Krásnej nad Hornádcom. Z územia ešte vlastnil zem v susedstve dedín Vyšný a Nižný Čaj v Abaujskej stolici a Šarišské Lužniaky v Šarišskej stolici. Podľa uvedenej prvej písomnej zmienky z roku 1335 teda vieme, že v tom čase už existovali obce Vyšný Čaj aj Nižný Čaj ako vyvinuté dediny. V roku 1270 pri opise panstva hradu Füzér (ten je už na maďarskej strane v blízkosti jazera Izra), patrila zem Skároš, susediaca s panstvom Füzér, Mikulášovi, synovi Abu, ktorý bol starým otcom Dominika, syna Lacka. Mikuláš, syn Abu, sa v roku 1290 uvádza s prediktátom z Olšovian (deElswa), kde musel mať svoje sídlo a je teda viac ako pravdepodobné, že už v tom čase vlastnil aj obce Nižný a Vyšný Čaj, ktoré s Olšovami priamo susedia. Historik Branislav Varsik nepochybuje, že obe obce existovali už v 13. storočí. Dominik, syn Lacka, mal však dcéry a žijúcu manželku a tým podľa vtedy platných zákonov prináležalo dedičstvo, tzv. dievčenská štvrtina. Vilam Drugeth bol teda v roku 1337 po dlhšom spore nútený vrátiť tri dediny. Takto Klára, dcéra Dominika, získala Olšovany a Klára, vdova po Dominikovi, získala Nižný Čaj. Pani Magic, dcéra Lacka a sestra Dominika, získala Vyšný Čaj. O osude Vyšného Čaju po roku 1337 nie sú známe žiadne skutočnosti. Až v roku 1427 sú obe dediny (Vyšný i Nižný Čaj) v rukách vdovy po Šimonovi. Portálny súpis z roku 1553 udáva, že vo Vyšnom Čaji bolo 5 port, čiže usadlostí. Zvyčajne sa zvykne rátať minimálne 5 ľudí na jednu usadlosť, čo svedčí, že v tomto roku Vyšný Čaj obývalo približne 25 obyvateľov. Nebola to teda ľudnatá dedina. V roku 1564 tu bolo 5 a 1/2 porty. Desiatkový súpis z roku 1565 vykazuje, že vo Vyšnom Čaji žilo 10 sedliakov a 3 želiari. Z týchto obyvateľov mali len traja mená slovanského pôvodu, dvaja maďarského a ostatní neistého pôvodu. Desiatkový register z roku 1577 udáva, že tu žilo 13 sedliakov. Traja mali mená slovenského pôvodu, dvaja maďarského, ostatní neistého. Miešalo sa tu teda obyvateľstvo slovenské, maďarské a snáď i nemecké. Súpis z roku 1598 uvádza, že vo Vyšnom Čaji bolo 12 domov. V 16. storočí v čase reformácie tu slúžili maďarskí reformovaní kňazi, čo malo

ďalší vplyv na vývoj národnostného cítenia obyvateľov dediny. Napríklad v roku 1577 tu slúžil kalvínsky kňaz Šimon Enizkei. V 17. a 18. storočí tu došlo v dôsledku moru a Rákociovských povstaní k značnému vyľudneniu. V roku 1715 boli vo Vyšnom Čaji len štyria poddaní sedliaci, ale po roku 1720 tu začalo prichádzať nové obyvateľstvo. Konskripcia cirkví a farárov z roku 1746 udáva, že sa tu rozprávalo približne rovnakým dielom slovensky i maďarsky. Podľa vierovyznania tu vtedy žilo 14 rímskokatolíkov, 3 gréckokatolíci, 5 luteránov, 15 kalvínov a 13 detí bez udania vierovyznania. Celkovo teda 50 obyvateľov. V roku 1851 žilo v obci 162 rímskokatolíkov, 100 kalvínov a 15 židov. Bola to teda obec prevažne slovenská a mala už 277 obyvateľov. V roku 1930 tu žilo 315 Slovákov, 31 Maďarov a 9 inozemcov, celkovo 355 dedinčanov. Asfaltovou cestou bola dedina s okolím spojená až v roku 1961.

Názov Čaj pochádza zo starého slovanského osobného mena Čavoj, ktoré sa v latinských textoch uvádzalo ako Chaway. V roku 1337 sa Vyšný Čaj uvádza ako Chaway superior a Nižný Čaj ako Chaway inferior. Prechod od znenia Chaway do znenia Čaj (maď. Csáj) bol spôsobený maďarským vplyvom, keďže v obci bola pretrhnutá kontinuita slovanského osídlenia (po osídlení Maďarmi).

Územie obce

Obec Vyšný Čaj leží na rozhraní Lučenecko-Košickej znížiny v Olšavskej doline na miernych svahoch Slanských hôr. Územím obce preteká juhovýchodne nepravidelne meandrujúca rieka Olšava, ktorá je významným ľavostranným prítokom Hornádu. Údolie z východnej strany obklopujú Slanské vrchy. Od Košíc je vzdialená asi 17 km. Chotár obce o celkovej výmere 483 ha je tvorený prevažne poľnohospodárskou krajinou a rozsiahlymi lúkami tvoriaci pekne prírodné scenérie. Nadmorská výška je 230 m.n.m., nadmorská výška stredu obce je 210 m.n.m..

Obec sa nachádza v jednej z najperspektívnejších oblastí z hľadiska využívania obnoviteľných zdrojov energie v rámci Slovenska. Geotermálne vody s teplotou nad 100 °C boli overené podrobným prieskumom v juhovýchodnej časti geotermálnej oblasti Košická kotlina. Pre územie je charakteristická teplá kotlinová krajina s hnedozemami až ilimerizovanými pôdami a dubinou. Severozápadná časť katastrálneho územia obce je súčasťou Chráneného vtáčieho územia Košická kotlina, ktoré bolo vyhlásené za účelom zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov sokola rároha, sovy dlhochvostej, ďatľa hnedkavého, bociana bieleho, prepelice poľnej, orla kráľovského a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania. Chránené vtáčie územie bolo vyhlásené v roku 2008. Územie sa radí do teplej oblasti s kotlinovou klímou mierne suchou až vlhkou, s dostatočne veľkou intenzitou teplôt a

chladnými zimami. V ročnom priemere prevláda severné prúdenie vzduchu. V poľnohospodárskej oblasti katastrálneho územia prevažuje orná pôda a trvalé kultúry.

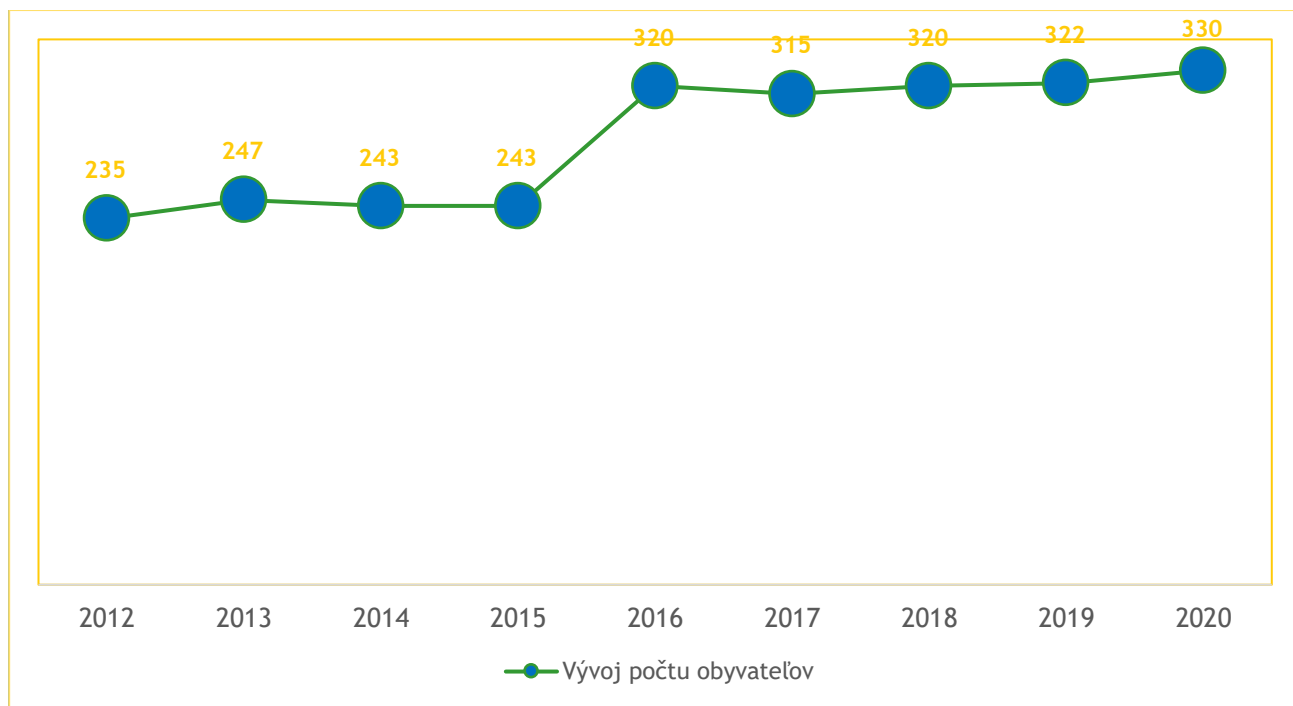
Demografické údaje obce

Úroveň sociálneho rozvoja charakterizuje niekoľko ukazovateľov, medzi ktoré patrí aj demografická situácia a zloženie obyvateľstva. Štruktúra obyvateľstva je výsledkom základných demografických procesov reprodukcie, či už prirodzených (pôrodnosť, úmrtnosť) alebo mechanických (sťahovanie) a sú statickými charakteristikami populácie. Predstavujú základné fakty na podporu rozhodovania v súvislosti s rozvojom ľudskej spoločnosti. Je dôležité vymedziť demografické trendy a v rámci nich aj náboženskú, národnostnú a vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva. K základným demografickým ukazovateľom patrí aj dynamika obyvateľstva, ktorá sa vyjadruje prirodzeným a migračným pohybom. Tabuľka č. 1 uvádza vývoj počtu obyvateľov za posledných 9 rokov. V sledovanom období (2012 – 2020) počet obyvateľov vykazuje rastúci i klesajúci trend vývoja. Celkový počet obyvateľov obci k 31.12.2020 bol 330.

Tabuľka 1 Vývoj počtu obyvateľov v obci v období od 2012 do 2020

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
počet obyvateľov k 31.12.	235	247	243	243	320	315	320	322	330
počet narodených	0	5	2	7	5	1	5	4	4
počet zomrelých	3	5	4	3	5	1	1	1	1
celkový prírastok/úbytok	3	5	2	7	5	1	5	4	4

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

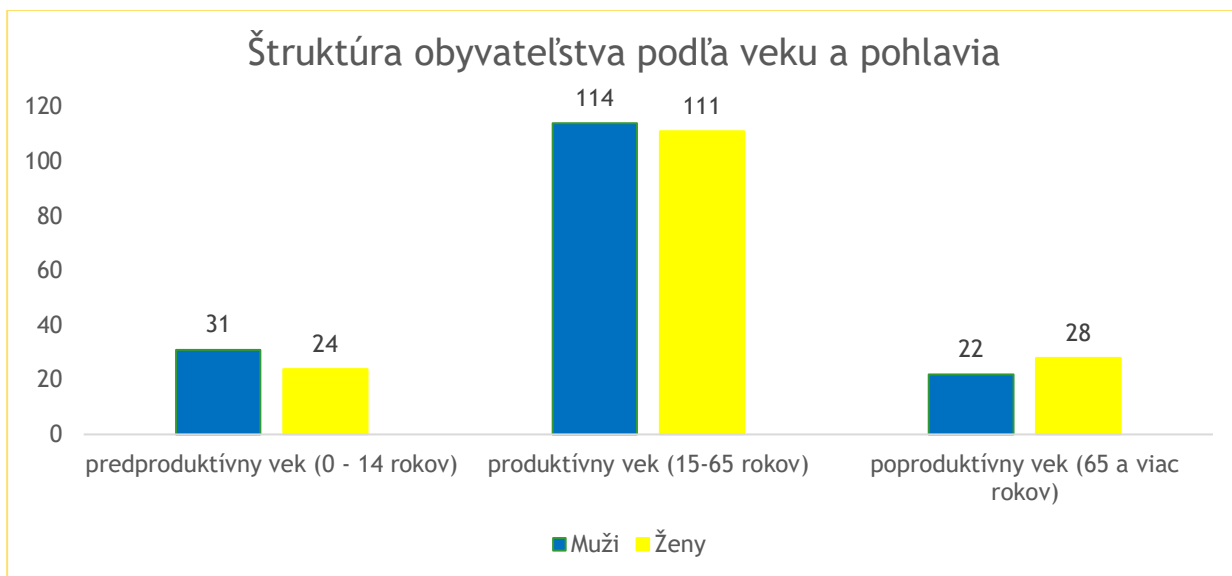
Štruktúra obyvateľstva podľa veku a pohlavia

Dôležitou charakteristikou ľudských zdrojov je veková štruktúra obyvateľstva v kategóriách predproduktívny (0-14 rokov), produktívny (15-65 rokov) a poproduktívny vek (65 a viac rokov). Veková štruktúra je základným ukazovateľom pre posúdenie budúceho vývoja populácie. Najväčší podiel pripadá na obyvateľov v produktívnom veku (15-65 rokov) konkrétne 225 obyvateľov, najmenší podiel na obyvateľov pripadá v poproduktívnom veku, a to 50 obyvateľov.

Tabuľka 2 Veková štruktúra obyvateľstva

VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽSTVA	MUŽI	ŽENY	SPOLU
predproduktívny vek (0-14 rokov)	31	24	55
produktívny vek (15-65 rokov)	114	111	225
poproduktívny vek (65 a viac rokov)	22	28	50

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

Štruktúra obyvateľstva podľa národnosti

Podľa výsledkov sčítania môžeme obyvateľstvo hodnotiť aj z hľadiska národnostnej štruktúry. Z pohľadu národnostného zloženia výrazne prevláda slovenská národnosť, nakoľko 99 % obyvateľov sa hlási práve k tejto národnosti.

Tabuľka 3 Národnostná štruktúra obyvateľstva

NÁRODNOSŤ	POČET OBYVATEĽOV	PODIEL V %
slovenská	327	99,00
maďarská	2	0,61
ukrajinská	1	0,30

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

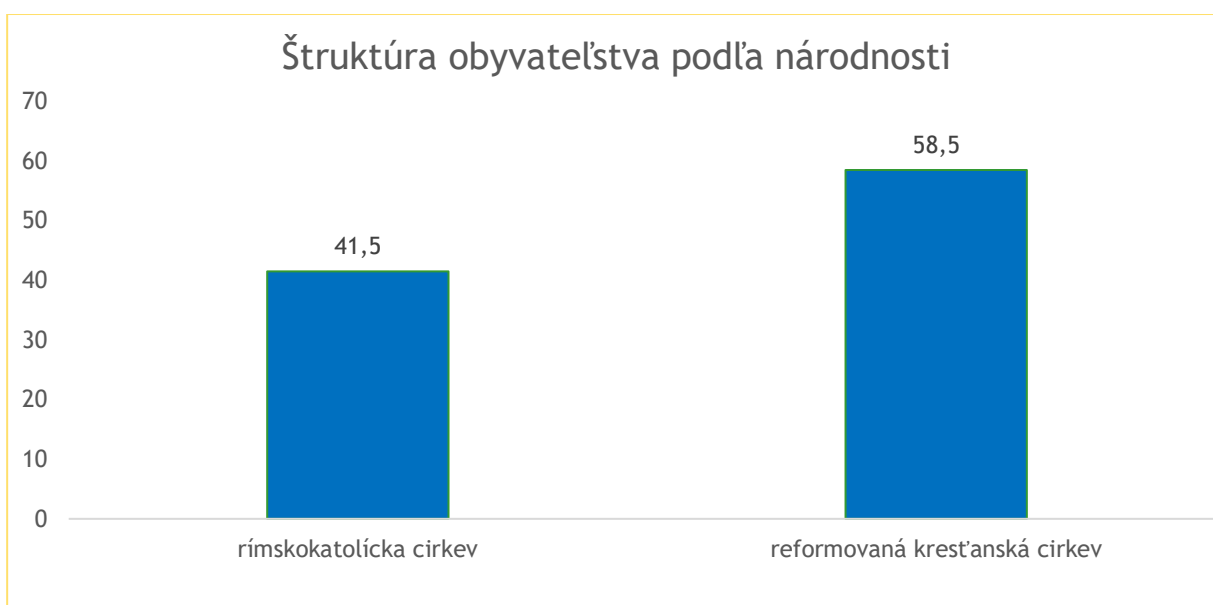

Štruktúra obyvateľstva podľa náboženstva

Z hľadiska náboženského vyznania je štruktúra obyvateľstva jednoliata. V obci má najväčšie zastúpenie reformovaná kresťanská cirkev (58,5%).

VIEROVYZNANIE	POČET OBYVATEĽOV	PODIEL V %
rímskokatolícka cirkev	327	41,5
reformovaná kresťanská cirkev	2	58,5

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania

Úroveň vzdelania je výrazom sociálno-ekonomického statusu obyvateľstva, ktorú charakterizuje počet obyvateľov podľa najvyššieho dosiahnutého stupňa vzdelania. Predmetné územie má vidiecky charakter, čo sa odráža aj vo vzdelanostnej úrovni obyvateľstva. Z toho dôvodu je nutné venovať tejto oblasti zvýšenú pozornosť. Výrazné postavenie v obci má stredoškolské vzdelanie. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne a odbornej kvalifikácie je jedným z dôležitých predpokladov ďalšieho rozvoja životnej úrovne obyvateľov.

Ekonomická aktivita obyvateľstva

Jednou zo základných sociálno-ekonomických klasifikácií triedenia obyvateľstva je ekonomická aktivita. Z tohto hľadiska možno obyvateľstvo rozdeliť na ekonomicky aktívne a neaktívne. Medzi demografické ukazovatele zaradujeme aj zamestnanosť obyvateľstva. Na základe zmapovania zamestnanosti možno posúdiť, koľko obyvateľov v obci je ekonomicky aktívnych, koľko obyvateľov

sa nachádza na materskej dovolenke, koľko je dôchodcov, koľko sa nachádza v obci nezamestnaných a pod.. Nezamestnanosť obce má stúpajúci trend. V roku 2020 bola 10% nezamestnanosť (pre porovnanie v roku 2019 bola na úrovni 8%). Ľudský potenciál obce pre ďalší rozvoj možno využiť v širšom rámci na úrovni rozvoja mikroregiónu.

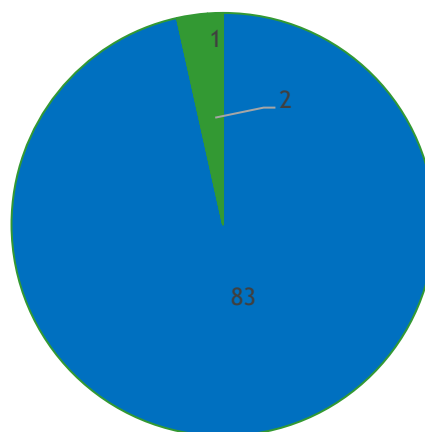
Štruktúra domového a bytového fondu

Väčšina obyvateľov v obci Vyšný Čaj býva v tradičných rodinných domoch. Celkový počet trvalo obývaných rodinných domov je 83. Rodinné domy sú v dobrom stave. V obci sa nenachádzajú bytové domy.

Tabuľka 7 Stav domového fondu obyvateľov v obci

STAV BYTOVÉHO A DOMOVÉHO FONDU	POČET
trvalo obývané rodinné domy	83
trvalo obývané bytové domy	0
neobývané domy/byty	2
s nezistenou obývatel'nosťou	1
CELKOM	86

Štruktúra obyvateľstva podľa národnosti

■ trvalo obývané rodinné domy   ■ trvalo obývané bytové domy
■ neobývané domy/byty   ■ s nezistenou obývatel'nosťou

Infraštruktúra

Sociálna infraštruktúra

Sociálnu infraštruktúru a občiansku vybavenosť v obci charakterizujú zariadenia z oblasti administratívy a kultúry, športové zariadenia, školské, zdravotnícke a sociálne zariadenia. Občianska vybavenosť významnou mierou skvalitňuje život obce. Úroveň občianskej vybavenosti je ovplyvňovaná charakterom obce, veľkosťou obce, počtom jej obyvateľov a návštevníkov, ich potrebami. V rámci administratívnych budov sa v obci nachádza obecný úrad. Predmetná budova je určená pre potreby obyvateľov a návštevníkov obce. V obci sa organizujú rôzne významné kultúrno - spoločenské podujatia v priestoroch obecného úradu alebo na futbalovom ihrisku. Pravidelne usporadúvanie rôznych spoločenských podujatí pozitívne vplyva na sociálno-kultúrny rozvoj obce a na udržiavanie dobrých medziľudských vzťahov obyvateľov obce. Rozvoj spoločenského života v obci podporujú rôzne podujatia. Obec má aj hasičskú zbrojnicu. Nasledujúca tabuľka uvádza občiansku vybavenosť.

Tabuľka 4 Sociálna infraštruktúra

Sociálna infraštruktúra – občianska vybavenosť v obci	ÁNO/NIE
Kultúrny dom	nie
Dom smútku	áno
Cintorín	áno
Kostol	áno
Materská škola	nie
Základná škola	nie
Stredná škola	nie
Školské ihrisko	nie
Futbalové ihrisko	áno
Ihriská (iné)	nie
Športová hala	nie
Telocvičňa	nie
Kúpalisko (umelé, prírodné)	nie
Zimný štadión (otvorený, krytý)	nie

Domov dôchodcov	nie
Knižnica	nie
Pošta	nie
Hotely, motely, penzión	nie
Turistické ubytovne	nie
Iné zariadenia cestovného ruchu	nie
Pohostinstvo	áno
Obchod, predajne	áno
Hasičská zbrojnica	áno
Zdravotné stredisko	nie
Obecný rozhlas	áno
Kino	nie

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

Zdravotnícke a sociálne zariadenia

V obci sa nenachádza zdravotnícke stredisko. V obci nie je lekárň a obec nemá žiadne účelové zariadenia sociálnej starostlivosti. Na rovnakej úrovni je to aj v rámci sociálnych služieb, ktorých rozvoj je podmienený blízkosťou mesta Košice, veľkosťou obce a počtom obyvateľom. Sociálne služby vyhľadávajú obyvatelia (najmä seniory) v krajskom meste. V zmysle všeobecne záväzných právnych predpisov obec poskytuje finančné prostriedky na zabezpečenie starostlivosti pre nevládných a starých obyvateľov prostredníctvom opatrovateľskej služby.

Školské zariadenia

Na území obce sa nenachádzajú vzdelávacie inštitúcie. V súčasnosti výchovu a vzdelávanie detí v obci poskytuje základná škola v Bohdanovciach, materská škola v Ruskove a Nižnom Čaji.

Športové zariadenia

V rámci športového vyžitia majú obyvatelia obce, predovšetkým deti a mládež možnosť využívať futbalové ihrisko, kde sa usporadúvajú aj futbalové turnaje.

Služby

Obec má obchodnú a obslužnú vybavenosť na úrovni primeranej jej veľkosti. Zastúpené sú tu hlavne potraviny, drogistický tovar. Obchodná sieť a služby v súčasnosti postačujú primerane potrebám obyvateľstva. Chýbajúce služby obyvateľstvo využíva v neďalekom krajskom meste Košice. Pri

rozvoji cestovného ruchu v rámci aktivít mikroregiónu je potrebné uvažovať o modernizácii súčasnej štruktúry ako aj s rozšírením služieb.

Potenciál rozvoja cestovného ruchu

V katastrálnom území obce Vyšný Čaj sa nachádza kultúrna pamiatka:

Kalvínsky kostol (reformovaná kresťanská cirkev) - jednodňová tolerančná stavba s polygonálnym ukončením presbytéria a predstavanou vežou z konca 18. storočia. V druhej polovici 19. storočia bol upravovaný a doplnený o vežu. V interiéri sa nachádza na stred umiestnená kazateľnica a drevená empóra. Okná kostola sú polkruhovo ukončené, dekorované šambránami s klenákmi. Veža členená kordónovými rímsami je ukončená ihlancovou helmicou.

Nový **rímskokatolícky kostol** bol postavený na mieste pôvodného dreveného rímskokatolíckeho kostola v roku 1999.

Medzi obľúbené turistické atrakcie, ktoré z obce Vyšný Čaj možno navštíviť patria:

Slanecký hrad - nachádza sa asi 10 km od obce. Bol to gotický hrad z 13. storočia, ktorý bol zničený v roku 1679. Zachovala sa jedna trojpodlažná veža a niekoľko stien, architektonicky vyniká okenný gotický lomený oblúk. Po búrlivých udalostiach druhej polovice 15. storočia spojených s pôsobením bratríckych skupín na východnom Slovensku bol hrad silno poškodený a v roku 1490 musel do jeho opravy značne investovať Ladislav Lossonczy. V priebehu stáročí hrad niekoľkokrát zmenil majiteľov až dal v roku 1815 Jozef Forgách zrekonštruovať centrálnu hradnú vežu a zriadil v nej rodové múzeum. Počas druhej svetovej vojny však začala hradná veža postupne chátrať, až kým v roku 1945 úplne nevyhorela. Drevená strecha bola po požiari obnovená a chránila ešte dlhé desaťročia interiér veže pred počasím, no začiatkom 21. storočia sa postupne vplyvom poveternostných podmienok úplne rozpadla. Zrúcanina leží na okraji obce Slanec a vedú k nej dobre značené turistické chodníky. Z obce to je po chodníku približne 800 m.

Archeologický skanzen – približne 13 km od obce Vyšný Čaj je obec Nižná Myšľa, ktorá predstavuje jedno z najbohatších archeologických nálezísk na Slovensku zaznamenávajúce praveké osídlenie. Na plochej vyvýšenine Várhegy prebiehal archeologický výskum, a vďaka tomu sa tu našli pamiatky otomansko - fuzesabonskej kultúry. Okrem osady tu však archeológovia odkryli aj pohrebisko, ktoré sa nachádza 200 metrov od osady. Na tomto pohrebisku bolo nájdených vyše 900 hrobov a v každom z nich sa nachádzalo množstvo milodarov. Mnohé z archeologických nálezov majú celosvetový význam.

Popri nálezisku prechádza červená turistická trasa a modrá cykloturistická trasa. Lokalita je preto vynikajúcim miestom pre podnikanie turistiky a prechádzok do prírody.

Technická infraštruktúra

Nasledujúca tabuľka uvádza technickú infraštruktúru v obci.

Tabuľka 5 Technická infraštruktúra

Technická infraštruktúra, občianska a dopravná infraštruktúra	Stav
Miestne komunikácie	Stav miestnych komunikácií je dobrý, avšak niektoré úseky si vyžadujú komplexnú rekonštrukciu.
Chodníky	Stav chodníkov je dobrý, avšak niektoré úseky chodníkov si vyžadujú komplexnú rekonštrukciu.
Železničná stanica	V obci sa nenachádza železničná stanica, resp. zástavka.
Autobusová zástavka	V obci sa nachádzajú 2 autobusové zastávky v nevyhovujúcom stave
Vodovod	Obec nemá vybudovaný vodovod.
Kanalizácia	V obci nie je vybudovaná kanalizácia.
Čistička odpadových vôd	V obci nie je vybudovaná ČOV. Nachádzajú sa tu 3 súkromné ČOV
Rozvod plynu	Obec je plynofikovaná.
Zásobovanie teplom	Zdroje a zariadenia na výrobu tepla väčšieho rozsahu sa v obci nenachádzajú. Zásobovanie teplom v obci je riešené po jednotlivých objektoch samostatne.
El. vedenie	Obec je zásobovaná elektrickou energiou z distribučných trafostaníc.
Verejné osvetlenie	Stav verejného osvetlenia je výborný, obec využíva LED technológiu.
Pokrytie mobilných operátorov	Obec je pokrytá signálmi všetkých aktuálnych mobilných operátorov.
Optická sieť na pripojenie internetu	Obec disponuje optickou sieťou.

Zdroj: obec, vlastné spracovanie

Odpadové hospodárstvo

Na území obce vzniká hlavne komunálny odpad a biologický odpad z domácnosti, z verejných priestranstiev. Obec zabezpečuje separovanie odpadu v hlavných komoditách papier, sklo, plast, ale aj v ďalších komoditách v súlade s aktuálnou legislatívou. Odvoz a zneškodňovanie komunálneho odpadu pravidelne zabezpečuje dodávateľsky. V obci sa nenachádza zberný dvor ani kompostovisko. Zmenami v systéme prístupu k nakladaniu s odpadom je potrebné sa neustále zaoberať, najmä s ohľadom na vznik nelegálnych skládok, nakoľko časti obyvateľstva ešte stále chýba dostatočné uvedomenie. Obec neustále dbá na to, aby sa v jej katastri nevyskytli žiadne environmentálne záťaž.

Obecný úrad Vyšný Čaj
Vyšný Čaj 86
044 16 Bohdanovce pri Košiciach
www.vysnycaj.sk

